

Problematika partnerských vztahů u žen v období střední dospělosti

Lucie Černochová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie ČERNOCHOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Problematika partnerských vztahů u žen v období střední dospělosti**

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení předmětu výzkumu a výzkumné strategie.
2. Zpracování teoretické části práce – teoretická analýza problému, operacionalizace pojmů.
3. Zpracování praktické části – stanovení výzkumné otázky, volba výzkumných metod, vymezení výzkumného vzorku.
4. Provedení výzkumu, vyhodnocení a analýza získaných dat, shrnutí výzkumu.
5. Zpracování závěrů vyplývajících z výzkumu.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CIBULEC, J. Manželské praktikum. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1984. 302 s.

HILL, G. Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 283 s. ISBN 80-7178-641-1.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 1. vyd. Praha: Grada, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. (ed.) Cesty pedagogického výzkumu. Brno. Paido, 2004. 78 s. ISBN 80-7315-078-6.

ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

21. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 21. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.5. 2010

.....
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem mé bakalářské práce je problematika partnerských vztahů u žen v období střední dospělosti. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou, přičemž v teoretické části je nejdříve vymezeno období střední dospělosti a jeho základní charakteristiky. Pozornost je dále zaměřena na partnerské vztahy, které jsou tříděny podle různých kritérií, a jsou popsány fáze jejich vzniku a zániku. Poslední kapitola teoretické části je věnována problémům, které mohou vztahy oslabovat nebo je dokonce rozbít. Cílem praktické části práce je porovnat spokojenost žen v současném partnerském vztahu oproti vztahu předěšlému. K tomuto účelu je zvolen kvalitativní druh výzkumu a jako metoda polostrukturovaný rozhovor. Výzkumný vzorek tvoří jedenáct žen ve věku od 35 do 45 let, které žijí v minimálně druhém partnerském vztahu. Získaná data jsou zpracována pomocí kódování a výsledky výzkumu jsou uvedeny v závěrečné kapitole teoretické části práce.

Klíčová slova: Partnerský vztah, období střední dospělosti, generativita, krize, problém

ABSTRACT

My bachelor thesis deals with the problems of relationships of women in the middle age. The work is divided into two parts - the theoretic part and the practical one. The theoretic part encloses the period of middle adulthood a its main characteristics. The attention is also focused on partnerships which are divided according to different standards. Periods of their rise and downfall are described here. The last chapter of the theoretic part is focused on the problems which can break or even destroy the relationship. The aim of the practical part is to compare contentment of women in their present and previous relationship. Qualitative kind of research has been chosen for this aim and half-structured interview has been used as a method. The research sample consists of eleven women from the age of 35 to the age of 45 who live at least in their second relationship. The data are processed with the help of coding and the results are introduced in the last chapter of theoretic part.

Keywords: : Relationship, middle age, generativity, crisis, problem

Poděkování, motto

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Haně Včelařové, za cenné připomínky k práci a za její ochotu, se kterou se mi po celou dobu věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem svým respondentům za vstřícnost a za čas, který si na mě udělali.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 OBDOBÍ STŘEDNÍ DOSPĚLOSTI	11
1.1 TĚLESNÉ ZMĚNY	12
1.2 PSYCHICKÉ ZMĚNY A KRIZE STŘEDNÍHO VĚKU.....	13
1.3 RODINNÉ VZTAHY	14
1.4 ZAMĚSTNÁNÍ.....	16
2 PARTNERSKÉ VZTAHY	18
2.1 MÝTY O VZTAHU A POŽADAVKY ŽEN.....	18
2.2 UTVÁŘENÍ, KLASIFIKACE A ROZPAD PARTNERSKÝCH VZTAHŮ	19
2.3 NOVÉ PARTNERSKÉ VZTAHY	21
3 PROBLÉMY VE VZTAZÍCH	24
3.1 VÝCHOVA A PÉČE O DĚTI.....	26
3.2 PÉČE O DOMÁCNOST	27
3.3 VOLNÝ ČAS A PŘÁTELÉ.....	27
3.4 EROTICKO-SEXUÁLNÍ OBLAST	28
3.5 VZTAHY S ŠIRŠÍ RODINOU	29
3.6 KOMUNIKACE.....	30
3.7 FINANCE.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 PRŮBĚH VÝZKUMU	34
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	34
4.2 CÍL VÝZKUMU	34
4.3 DRUH VÝZKUMU	35
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	35
4.5 VÝZKUMNÉ METODY	35
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	36
5 ZPRACOVÁNÍ DAT	37
VÝSLEDKY VÝZKUMU	43
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM PŘÍLOH	51

ÚVOD

Předložená bakalářská práce se zabývá problematikou partnerských vztahů u žen v období střední dospělosti. Téma jsem si vybrala z toho důvodu, že se mi jeví v dnešní době hodně aktuální a sama ve svém okolí znám plno žen, které se s určitými partnerskými problémy potýkaly. V současnosti se stále více manželů či partnerů rozchází a hledají si protějšky nové a pokud možno lepší. K tomu sice dochází po celý život, zvláště u jedinců mladších, období střední dospělosti je ovšem specifické v tom, že vztahy trvají zpravidla již delší dobu, lidé jsou vyzrálejší a mají více zkušeností. Pokud mají navíc ještě děti, může být velice těžké definitivně se pro rozchod rozhodnout, a přesto k tomu v této věkové kategorii hojně dochází. *Hlavním cílem je porovnat spokojenost žen středního věku v současném partnerském vztahu oproti vztahu předchozímu.* V souvislosti s tím vyvstalo plno dalších otázek, na které budou hledány odpovědi v praktické části práce.

Bakalářská práce je tedy rozdělena na část teoretickou a část praktickou, přičemž první kapitola teoretické části je zaměřena na vymezení období střední dospělosti a jeho základní charakteristiky. Pozornost je věnována tělesným a psychickým změnám, krizi středního věku, rodinným vztahům a zaměstnání lidí této věkové kategorie.

Druhá kapitola teoretické části se týká partnerských vztahů, zvláště pak požadavků žen na uspokojivý vztah a mýtů, které jsou s partnerstvím spojeny. Dále zde jsou uvedeny klasifikace partnerských vztahů, obvyklý průběh jejich utváření i rozpadu a v závěru kapitoly je pak nastíněna problematika vztahů nových.

Problémy ve vztazích jsou rozebrány ve třetí, poslední kapitole teoretické části. Zmíněno je sedm problémových okruhů, ve kterých může docházet ke konfliktům. Je to oblast výchovy a péče o děti, péče o domácnost, problematika volného času a přátel, eroticko-sexuální oblast, otázka vztahu s širší rodinou, oblast komunikace a finanční stránka.

Praktická část je uvedena vymezením výzkumného problému, cílem a druhem výzkumu. Následuje popis výzkumného vzorku, volba výzkumné metody a vysvětlení způsobu zpracování dat.

V poslední kapitole bakalářské práce jsou předložena zpracovaná data a uvedeny výsledky. Získané odpovědi na výzkumné otázky jsou dále rozebrány a v úplném závěru je navíc srovnáno, nakolik se shodují získané poznatky s literaturou, ze které je čerpáno v teoretické části práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBDOBÍ STŘEDNÍ DOSPĚLOSTI

Období střední dospělosti je různými autory vymezováno rozdílně. P. Říčan (2004) ho například řadí mezi 30. až 40. rok, P. Hartl a H. Hartlová (2000) zase mezi 35. až 45. rok a M. Vágnerová (2007) dokonce až mezi 40. až 50. rok. J. Langmeier a D. Krejčířová říkají, že „*střední dospělost (asi do 45 let) je obdobím plné výkonnosti a relativní stability*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 167). Americký psychiatr E. H. Erikson zkombinoval ve své vývojové teorii především psychologické hledisko s hlediskem sociologickým a biologickým. Dále si všímal kulturních a společenských faktorů ovlivňujících vývoj člověka. Jeho teorie je dynamická a předpokládá, že se v každém vývojovém období musí člověk vypořádat s nějakým psychosociálním konfliktem a že zvládnutí dalšího stadia ovlivňuje míra úspěšnosti zvládnutí stadia předchozího. V období střední dospělosti je podstatné, aby v sobě jedinec vytvořil a uplatnil pocit **generativity**, což znamená, aby zplodil a dobře vychoval novou generaci, popřípadě svou generativitu uplatnil v nějaké tvůrčí činnosti nebo v pomoci jiným potřebným lidem. Lidé tohoto věku totiž musí cítit, že jsou někomu prospěšní a že je za jejich dosavadním životem vidět kus práce. Opakem generativity je **stagnace**, kterou Erikson rozumí zájem jen o svou vlastní osobu a konzumní životní styl (Langmeier, Krejčířová, 2006).

V dnešní době se vývojem člověka v dospělosti zabývají dva teoretické přístupy, a to **model zákonitých „normativních“ krizí**, jehož zástupcem je například Erikson a **model „načasování životních událostí“**. Prvně jmenovaný model považuje pro zdárný vývoj obzvlášť důležité, aby člověk v každém životním období splnil určité úkoly, které jsou pro danou etapu typické. V období střední dospělosti je tedy žádoucí, jak jsem již výše uvedla, dosáhnout pocitu generativity. Zástupci druhého modelu se domnívají, že u dospělého člověka nejsou už tak významné změny biologické, jak je tomu u dětí a dospívajících, ale na přechod z jednoho stadia do druhého upozorňují důležité sociální události, přičemž je velmi podstatné, kdy k nim dojde. V důsledku toho se rozlišují **normativní** a **nenormativní** události, mezi které patří například narození dítěte, uzavření manželství, odchod dětí z domova atd. Normativní jsou životní události v tom případě, když k nim dojde v době, kdy je na ně jedinec připraven a okolí je očekává, v opačném případě jsou nenormativní a mohou významně narušovat vývoj člověka (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Poněvadž je má práce zaměřena na navazování nových partnerských vztahů právě v tomto období, považuji tedy za důležité ho přesněji vymezit a popsat. Zaměřím se na fyziologické, psychologické a sociální charakteristiky lidí v období střední dospělosti, na jejich vztah ke svým dětem, rodičům, zaměstnání, k partnerovi nebo k sobě samým. Zabývat se budu i jejich vývojovými úkoly a z toho pramenícími krizemi. V textu budu nejčastěji psát obecně o lidech v období střední dospělosti, i když se práce týká převážně žen, protože většina charakteristik se vztahuje na obě pohlaví.

1.1 Tělesné změny

Jak uvádí P. Říčan (2004), po třicátém roce (zatím jen velmi pozvolna) klesá celková výkonnost a výdrž, jedinec ztrácí pružnost, tkáně objem, objevují se první hlubší vrásky, řídnou vlasy, tuk se více usazuje v nevhodných partiích. Tyto nežádoucí změny trápí spíše ženy, které si přeci jen na svém vzhledu zakládají více než muži. I zde ale platí, že stárnutí je velice individuální proces a také každý člověk ho prožívá jinak, někdo ho dokonce ani nezaregistruje. Záleží rovněž na tom, jaké má sebevědomí, jak je spokojen v partnerském vztahu, v zaměstnání, zda má dobré přátele a kvalitní rodinné zázemí. Komu toto všechno nechybí, bude jistě s vývojovými změnami lépe vyrovnán než ten, kdo něco z toho postrádá. Ovšem jestliže na tomto místě mluvím o stárnutí, myslím tím jen velice nenápadné a pozvolné involuční procesy. Lidé střední dospělosti jsou totiž stále ještě plni tělesných a duševních sil a pevného zdraví, i když už došlo ke stagnaci. Jak výstižně píše J. Langmeier a D. Krejčířová „*jen asi jednu čtvrtinu života trávíme vývojem ke zralosti a asi tři čtvrtiny stárnutím*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 166). M. Vágnerová (2007) na rozdíl od P. Říčana pozoruje drobné tělesné změny až od čtyřicátého roku. Jedná se převážně o úbytek fyzické „atraktivity“ spíše než o ztrátu výkonnosti, což ale může být u každého jedince jinak. K čemu ale dochází ve středním věku u žen vcelku zákonitě, je snížení plodnosti, zvláště ke konci tohoto období.

1.2 Psychické změny a krize středního věku

Jako u změn tělesných nejsou ani změny v oblasti psychiky zatím nijak zvlášť výrazné. S přibývajícím věkem nedochází vždy jen k negativním změnám, například po čtyřicátém roce se rozvíjí a svého vrcholu dosahuje praktická, sociální a emoční inteligence, která souvisí s bezproblémovým fungováním v mezilidských vztazích. Čtyřicátníci rovněž dokáží dobře ovládat své emoce v závislosti na situaci, jejich emoční prožitky už nejsou tak výrazné a proměnlivé a vzrůstá schopnost vcítit se do druhých. Naproti tomu začíná stagnovat fluidní (schopnost učit se novému, vrozená) a krystalická inteligence (získaná, během života se různě vyvíjí), i když ještě výrazně neklesají. Člověk zpravidla jedná na základě stereotypů a zkušeností, které za svůj dosavadní život získal. Není již tak flexibilní a nakloněn novým řešením, má raději jistotu a známý postup. S přibývajícím roky se jedinec stává většinou stále více introvertní a nenavazuje již tolik nových přátelských vztahů. Jde mu více o kvalitu než o kvantitu, takže se spíše snaží stávající přátelství upevňovat místo vyhledávání dalších (Vágnerová, 2007).

Krizi středního věku můžeme podle P. Říčana (2004) umístit někde mezi pětatřiceti až čtyřiceti lety. Ne u každého k ní nutně musí dojít, svou roli zde hraje osobnost člověka, hormonální změny i situační činitelé. Pokud se ale přeci jen krize středního věku objeví, je pro ni charakteristické nejdříve zaměření člověka na sebe a na bilancování svého dosavadního života, pak nejčastěji na pokračování v tomto způsobu života či případně na nějakou změnu. V konečné fázi by měla krize dospět ke generativitě, to znamená k opravdovému zájmu o příští generaci a snaze jí pomáhat a pečovat o ni. Pro člověka je v tuto chvíli podstatné, zda dokáže svou pozornost zaměřit více na jiné lidi než na sebe a tím docílit vnitřní spokojenosti a vyrovnanosti. Jedince více náchylné k propuknutí krize středního věku popisuje P. Šmolka (2009), který se zaměřuje na tři rizikové faktory zapříčiňující vznik mimomanželského vztahu, který bývá právě s krizí středního věku mnohdy spojen. Je to osobnost jedince, jeho současná životní situace a vztah k partnerovi. Rizikové osoby mohou být emočně nezralé, v důsledku čehož se neustále zamilovávají (takové byly nejspíš po celý svůj dosavadní život, teď se to jen zvýraznilo). Dále pak sem řadí osoby narcistické, či osoby se zvýšenou sexuální potřebou. Rizikovou situaci představuje „pocit zavírajících se dveří“, odchod dospělých dětí z domova nebo pravděpodobné snížení fyzické přitažlivosti mezi partnery. Ze vztahových faktorů to pak může být snaha vyvolat u druhého žárlivost nebo zkrátka jen důsledek konfliktů a neshod v manželství.

M. Vágnerová (2007) zase upozorňuje na to, že lidé středního věku si více než kdy jindy uvědomují konečnost vlastního života a i to, že se momentálně nacházejí skoro v jeho polovině. Uvažují, co v životě propásli a co by se dalo změnit. Přemýšlejí, zda jsou v současné době spokojeni a co by ještě chtěli dokázat, zaměřují se na budoucnost. Leckdy přijdou na to, že žijí ve stereotypu, který je již neuspokojuje a přáli by si změnu. Mají pocit, že právě nyní mají poslední šanci začít znovu nebo alespoň trochu jinak. Mnozí proto v této době mění zaměstnání, partnery nebo životní styl. Chovají se obdobně, jako v dobách své pubescence či adolescence, hledají svou pravou identitu. Navíc je může znepokojovat představa, že si zamlada nestačili nic „užít“ a teď by chtěli vše dohnat a napravit. Na druhou stranu pokud toto období zdárně překonají, nastupuje fáze, kdy jsou naopak emočně stabilní, zdravě sebevědomí a přesně vědí, co chtějí.

P. Říčan (2004) hovoří v souvislosti s krizí středního věku ještě o **individuaci**, kterou nazval švýcarský psychiatr C. G. Jung hledání smyslu života člověka. Lidé v období střední dospělosti už obvykle nejsou tolik závislí na mínění ostatních a spíše jednájí podle svých osobních potřeb a přání. Nemusí se tedy honit za něčím, co je mezi jejich známými vysoce hodnoceno, pokud tomu sami takový velký význam nepřikládají. Na druhou stranu člověk zjišťuje, že určitě neuskuteční všechno, co si v mládí naplánoval, a tudíž musí důkladně zvážit, co vlastně chce, po čem touží, v čem vidí své poslání. Už není čas na nějaké zkoušení tak, jak tomu bylo dříve. Člověk se již musí pro nějakou cestu pevně rozhodnout, což samozřejmě s sebou přináší nejistotu. M. Vágnerová (2007) dodává, že individuace lidí středního věku spočívá podle C. G. Junga v tom, že dojde k harmonizaci mužského (animus - odvaha, rozum) a ženského principu (anima - emocionalita, vřelost) v jejich psychice. Muž i žena mají totiž v nevědomí princip opačného pohlaví, který se v období střední dospělosti vyrovnává principu ve vědomí a člověk ho začíná akceptovat. Tím dosáhne větší kontroly svých emocí i myšlenkových procesů.

1.3 Rodinné vztahy

Současná generace lidí středního věku je velice rozmanitá, v žádném případě se nejedná o homogenní skupinu. Když zde zařadím lidi od pětatřiceti do pětadvaceti respektive padesáti let, zjistím, že někteří ještě vlastní rodinu ani děti nemají, jiní mají již děti odrostlé a mimo domov. Jedni se se svým partnerem znají teprve rok, druzí žijí již přes dvacet let ve

více či méně spokojeném manželství, a to je mezi jednotlivci maximálně desetiletý rozdíl. Já proto tedy popíšu role a vztahy v rodině lidí střední dospělosti tak, jak jsou obecně charakterizovány v odborné literatuře.

M. Vágnerová (2007) zdůrazňuje podstatnou **proměnu partnerského vztahu**. Předpokládá, že partneři spolu nějakou dobu žijí a jejich vztah prošel všemožnými krizemi a nyní je stabilizovaný. Oba dva si na sebe dostatečně zvykli, slevili ze svých nároků a ideálů a naučili se dělat kompromisy. Takto by to bylo v podstatě optimální, jenže leckdy tomu tak zdaleka není. Například v souvislosti s již výše zmiňovanou krizí středního věku může člověk podlehnout nejrůznějším mýtům. Jedním z nich je „mýtus poslední šance“, který nabádá jedince k tomu, aby ještě naposledy zažil nějaké milostné dobrodružství a tím se zároveň ujistil o své zatím ještě dostačující atraktivitě pro druhé pohlaví. Další mýtus je spojen s představou, že je možné, aby byl partnerský vztah stále tak intenzivní a kvalitní jako na svém počátku, což dost dobře nejde a marná snaha o to přináší jen další nespokojenost. Nezanedbatelný je taktéž různý vývoj obou partnerů jako osobností. Každý se s přibývajícím roky trochu mění, získává nové zkušenosti a uznává rozdílné hodnoty. Z původně závislého partnera se může časem stát silná osobnost s vlastním názorem, což tomu druhému nemusí vůbec vyhovovat. Právě do této doby je lokalizována druhá manželská krize, která mimo jiné pramení ze stereotypu, omezené komunikace, nedostatku podpory a pochopení, ze zcela odlišných zájmů a z narůstajícího počtu hádek. P. Říčan (2004) k tomu dodává, že právě v období střední dospělosti nejčastěji dochází ke druhým sňatkům, které obvykle bývají i šťastnější a úspěšnější. Jako druhý v pořadí ovšem nemusí být sňatek pro oba partnery. Často si například dosud svobodný a bezdětný muž bere o něco mladší rozvedenou ženu nebo svobodnou matku s jedním či více dětmi.

U lidí středního věku dle M. Vágnerové (2007) obvykle prochází významnou změnou i **vztah k vlastním dětem**. Zvláště pak na konci tohoto období má velké procento z nich děti pubescentní či adolescentní, jež si vytváří postupně vlastní identitu, stávají se na svých rodičích čím dál více nezávislé, nekompromisně prosazují osobní názory a rodiče u nich celkově ztrácejí dřívější autoritu. Situace je o to komplikovanější, že ve stejné době hledají znovu svou identitu i mnozí rodiče v důsledku krize středního věku. Na druhé straně stojí zase lidé, kteří mají ještě děti malé, jsou to převážně jedinci kolem pětatřiceti let. Každopádně zde ale platí, že období střední dospělosti dává poslední šanci zplodit dítě, i když s přibývajícím věkem stoupá riziko různých vývojových vad plodu. Obecně se dá říci, že

rodiče středního věku mají tendenci své dítě přehnaně hlídat a kontrolovat, jsou úzkostnější a více se o něj bojí. Specifický je též **vztah ke stárnoucím rodičům**. Ti v tomto období zpravidla odcházejí do penze, zřetelně u nich dochází k úbytku tělesných i duševních sil, přidávají se chronická onemocnění, někteří dokonce umírají. Proto si jedinci ve středním věku stále zřetelněji uvědomují svou vlastní smrtelnost. Teď to jsou právě oni, kdo by měli přijmout zodpovědnost nejen za své děti, ale i za své rodiče. Vztah lidí středního věku a jejich rodičů se většinou zlepšuje a stabilizuje v důsledku ubývání kompetencí těchto stárnoucích rodičů. Jestliže ale péče o rodiče vyžaduje příliš mnoho času a psychických i fyzických sil, může se stát příčinou napětí a hádek mezi partnery, takže je vhodné vždy najít nějaký přijatelný kompromis.

1.4 Zaměstnání

Pro období střední dospělosti je podle P. Říčana (2004) příznačná jakási pracovní stabilita. Většina lidí tohoto věku dosahuje vrcholu ve své kariéře, jsou perspektivní a v plné síle. Mají nejenom dostatek potřebných vědomostí a dovedností, ale za svůj život posbírali i plno zkušeností, které absolventi postrádají, a tak nastupují na místa těch, co odchází do důchodu. Honbu za kariérou ovšem zpravidla střídá snaha předat tyto své zkušenosti právě oněm mladým, začínajícím pracovníkům. Tendenci předat zkušenosti popisuje i M. Vágnerová (2007), která navíc dodává, že lidé středního věku usilují hlavně o svou vlastní sebe-realizaci, o uspokojení z kvalitně vykonané práce a o vytváření trvalejších hodnot. Obvykle pro ně není už tak podstatná společenská prestiž a co nejvyšší plat ale spíše smysluplnost a prospěšnost vlastní práce, jistota a dobrý pracovní kolektiv. Generativita lidí středního věku se projevuje mimo jiné i v profesi, a to tím, že se člověk snaží získat neformální autoritu díky svým schopnostem, a tak se ujistit o vlastních kvalitách. Na druhou stranu je i dost takových lidí, kteří se v období střední dospělosti začnou obávat mladší a leckdy i vzdělanější konkurence. Uvědomují si, že právě nyní mají asi poslední možnost změnit nebo zvýšit své pracovní postavení. Většinou si ale snaží pouze potvrdit správnou volbu svého dosavadního pracovního uplatnění a svou pozici v práci si udržet, proto se tato fáze ve vztahu k zaměstnání označuje jako „*období finální diferenciacce a stabilizace*“ (Vágnerová, 2007, s. 199).

Konkrétně ženy v období střední dospělosti jsou v drtivé většině ekonomicky aktivní. Hodně z nich má již děti starší, které jsou schopny se o sebe postarat samy a doma i s něčím pomoci. Ženy pak mají na svou profesi více času i energie a mohou se jí plně věnovat. Jestliže má dobré pracovní postavení pro ženu nějakou hodnotu, projeví se to nejvýrazněji zrovna v tomto věku. Uspokojivé zaměstnání je pro mnoho žen kolem čtyřiceti let podstatnou částí identity, rozšiřuje též okruh jejich společenských kontaktů (Vágnerová, 2007).

2 PARTNERSKÉ VZTAHY

Partnerský lze podle P. Hartla a H. Hartlové označit jako „*sdílející společný život*“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 400) a „*vztah znamená déleodobější vztah spojený s emocionální vazbou a určitou odpovědností*“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 690). Partnerský vztah bych tedy charakterizovala jako vztah dvou lidí, kteří se spolu rozhodli žít na základě vzájemné sympatie a náklonnosti a jsou připraveni společně řešit problémy. Partnerský vztah nějakým způsobem vzniká, vyvíjí se, stagnuje a může i zaniknout a vytvořit se jiný. Hodně tady záleží na vhodném výběru partnera, na očekávání, přesvědčení a potřebách jedinců a právě v následující kapitole se budu této problematice věnovat.

2.1 Mýty o vztahu a požadavky žen

Za nespokojeností v partnerském vztahu stojí mnohdy nerealistická očekávání jednoho nebo obou partnerů. I. Plaňava (1994) upozorňuje třeba na mýtus, že manželé by měli být skoro stejní, měly by se shodovat jejich zájmy či myšlenky. Dále to může být představa, že musí být stále zamilovaní a spokojení a pokud nefunguje všechno přesně tak, jak by mělo, je na čase porozhlédnout se po jiném partnerovi. Soužití narušuje též přesvědčení leckterých lidí, že doma se nemusí o nic snažit, pokud se necítí dobře, mají právo si svůj vztek vylít na druhém. V neposlední řadě je to naivní víra, že po svatbě se ten druhý změní. Například že u partnera rázem zmizí agresivní sklony, přehnaná urážlivost nebo lakota. J. Praško (2005) k těmto mýtům přidává navíc další. Jedním z nich je ten, že partneři by měli být co nejvíce spolu nebo že by se měli ve všem shodovat a nemít problémy. Na pohodě ve vztahu nepřidá ani domněnka mnohých lidí, že by neměli dávat do partnerství víc, než ten druhý, v opačném případě mohou být snáze opuštěni. Tato a mnohá další mylná přesvědčení se sice v reálném životě v tak radikální podobě příliš nevyskytují, v mírnější formě by se ale dala u většiny lidí alespoň zčásti identifikovat.

Očekávání nemusí být ovšem vždy nereálná a přehnaná, aby se neuskutečnila. Stačí, když si člověk najde partnera, který má úplně jiné vlastnosti, než by si přál, přitom nemusejí být vůbec špatné. Každý má totiž určité představy o svém budoucím partnerovi a vztahu vůbec a čím méně se tyto přibližují realitě, tím větší je následné zklamání. D. Sonet (1995) ve své práci popsal některé vlastnosti, kterých si obecně ženy na mužích váží a vědomě či podvě-

domě je u nich vyhledávají. V první řadě je to **stabilita**, která spočívá v partnerově ochraně, síle a stálosti. Týká se oblasti fyzické (tělesná zdatnost), citové (věrnost), finanční (stálé zaměstnání a z něj plynoucí plat) a podnikavosti (mužova rozhodnost a iniciativa). Ženy si dále cení partnera **laskavého**, který jim svou náklonnost patřičně projevuje. Ideální muž by měl tedy být silný a rozhodný, zároveň ale i jemný a něžný. Žádanými vlastnostmi jsou rovněž partnerova **pozornost** a **hovornost**. Ženy si totiž často stěžují, že s nimi muž dostatečně nekomunikuje a příliš si jich nevšímá a nezajímá se o jejich potřeby a přání. Poslední uvedenou „cťností“ je možná trochu překvapivě **elegance**. Jak je vidět, ženám přeci jen záleží na tom, jak se jejich protějšek obléká a jaký má vkus. G. Hill (2004) pak vyjmenovává znaky u mužů, které ženy upřednostňují. Je to dominance a z ní plynoucí dobré společenské postavení, inteligence, velkorysost, laskavost a dobré fyzické zdraví. P. Šmolka (2009) zase výstižně popisuje, jaké chování by ženy u svého partnera oceňovaly. Je to určitě schopnost občas na chvíli posedět a popovídat, svou lásku dát alespoň čas od času patřičně najevo, dále pak duševní porozumění a schopnost vycítit, co si žena přeje. Všechny tyto charakteristiky samozřejmě nesplňuje nikdo, ovšem naopak skoro každý nějakou z nich ve větší či menší míře vlastní. Teď je jen na konkrétní ženě, kterou mužovu vlastnost považuje pro partnerský vztah za nepostradatelnou a kterou je ochotna oželeť. P. Šmolka (2009) dále dodává, že asi 10 – 15 % žen a mužů se pro dlouhodobý vztah v žádném případě nehodí. Mezi nimi jsou hlavně lidé závislí na nejrůznějších látkách, jedinci sobečtí, chorobně žárliví, hysteričtí nebo pedanti.

2.2 Utváření, klasifikace a rozpad partnerských vztahů

Každý partnerský vztah nějak vzniká, přičemž postupně prochází různými fázemi. Mursstein (Kratochvíl, 1985) rozlišuje tři **fáze**. V první z nich hraje významnou úlohu vzájemná přitažlivost a sympatie. Je podstatné, aby se jedinci jeho protějšek líbil a aby mu imponovalo i jeho chování. Pokud jsou představy naplněny, postupuje potenciální partner do další fáze, v níž je kladen důraz na přiměřenou shodu v názorech, hodnotách či zálibách. Jestliže jsou tyto aspekty příliš odlišné, lidé se většinou v této fázi rozcházejí. Ti, kteří dospějí až do fáze třetí, se zaměřují převážně na schopnost se vzájemně ve svých rolích doplňovat. Například jeden je spíše dominantní a má rád věci pod kontrolou, druhý je naopak nerozhodný a potřebuje vedení. Partneři by se tedy měli vhodně doplňovat, ne zcela odlišovat.

Teorie volby partnera popisuje zase E. Matějková (2007). **Duplikační teorie rodičovského principu** je založena na tom, že člověk si vybírá partnera tak, aby role v nově vzniklé rodině kopírovaly role v rodině původní. Když má například žena dominantního otce, bude si vybírat i takového partnera pro sebe. Podobné je to u **duplikačního sourozeneckého principu**, podle kterého by si měli lidé volit protějšek podle pořadí narození. To znamená, že prvorozená žena bude lépe vycházet s druhorozeným mužem a tak podobně. **Teorie komplementarity potřeb** zastává názor, že protiklady se přitahují, tudíž i partneři by měli být dostatečně rozdílní, aby byli ve vztahu spokojeni. O tom, že v partnerství se poskytuje „něco za něco“ jsou přesvědčeni zastánci **teorie výměny**. Materiálně dobře zajištěný muž pak třeba neočekává od ženy finanční prospěch, ale to, že se ochotně postará o něj i o domácnost. Poslední je **teorie návratu domů**, která předpokládá, že lidé se i v dospělosti pokouší prožívat situace, které je potkávaly v dětství, ať už jsou kladné či záporné. Pokud tedy v původní rodině zažívali strach, nejistotou a nezájem, budou si vybírat takového partnera a sami se budou chovat tak, aby v nové rodině vytvořili atmosféru podobnou.

Partnerské vztahy lze dále třídit podle různých kritérií. Já uvedu dvě **klasifikace**, jednu od Haleyho, který si všímá rozdělení moci ve vztahu, a druhou od Wileho, jenž dělí vztahy partnerů dle nejčastějších reakcí na neshody. Haley rozeznává vztah symetrický, ve kterém jsou si partneři rovni, oba mají právo vyjádřit svůj názor, dále vztah komplementární, v němž rozhoduje jen jeden, druhý se vždy podřídí, a konečně vztah metakomplementární, který se sice také navenek vyznačuje jedním vůdcem a druhým pasivním, ovšem ve skutečnosti tento závislý jedinec svým partnerem skrytě manipuluje právě skrze svou zdánlivou neschopnost a bezmoc. Wile člení partnerské vztahy také do tří skupin. První označuje jako „oboustranný únik“, což znamená, že pokud se objeví nějaký konflikt, partneři dělají, jako že ho nevidí, nemluví o něm, neřeší ho. Stížnosti na sebe navzájem si nikdy neřeknou, spíše se cítí ukřivdění a nemluví spolu. Opakem toho je „oboustranné obviňování“, jehož výsledkem bývá zpravidla pouze ostrá výměna názorů a problém se stejně nevyřeší. Poslední alternativou je „požadování a unikání“, kdy se jeden snaží konflikt konstruktivně řešit a druhému se přiblížit a pochopit ho, ten však reaguje únikem, mlčí a chová se netečně (Kratochvíl, 1985).

Bohužel v dnešní době partnerské vztahy příliš dlouhou životnost nemají, a proto uvedu i **stadia rozpadu vztahu** tak, jak je popisuje P. Hartl a H. Hartlová (2000). První z nich nazývá intrapsychické, v němž jeden z dvojice zjistí, že ho vztah již nenaplňuje a bylo by

dobré jej asi ukončit. Ve druhém, diadickém stadiu, sdělí svůj postoj druhému partnerovi. Ve třetím, sociálním stadiu, poví pár o rozhodnutí vztah ukončit svému okolí a ve čtvrtém stadiu se již oba snaží na nově vzniklou situaci adaptovat. Mně osobně v tomto členění chybí za druhým stadiem něco, co by naznačovalo nějakou partnerovu odezvu a popřípadě vůli vztah ještě zachránit. Fázemi rozvodu se zabývá i J. Klimeš (2005), který rozeznává fázi latentní, spouštěcí, fázi asymetrického rozhodnutí, fázi fantazijní, paradoxní a konec vztahu. Podobně jako v předchozím dělení se první, latentní fáze vyznačuje tím, že ve vztahu narůstá nespokojenost, kterou může pociťovat zatím klidně jen jeden partner. Latentní fáze může trvat i několik let. Velmi nemilá a leckdy překvapivá je spouštěcí fáze, jež je charakteristická oznámením jednoho partnera druhému o vážném pomýšlení na rozchod. V této fázi není ale navrhovatel často pevně rozhodnutý vztah ukončit, není si ještě úplně jist. Zato ve fázi asymetrických rozhodnutí už dospěl k definitivnímu závěru vztah rozbít, zatímco druhý chce bojovat a vztah zachránit. Nastupuje fáze fantazijní, kdy dojde ke skutečnému odloučení. Vzájemné interakce už se tedy neodehrávají v realitě, ale pouze ve fantazii. V této fázi je hlavním úkolem závislejšího jedince emočně se od svého partnera odpoutat a smířit se s rozpadem vztahu. Následující paradoxní fáze nese název podle skutečnosti, že si po nějaké době partneri vymění role. Ten závislejší se již se situací smířil, původní iniciátor začne naopak vysílat přitažlivé signály, které ale nemusí vést k obnovení vztahu. Celý tento proces uzavírá konec vztahu, kdy jsou oba bývalí partneri s rozchodem vyrovnáni, vůči druhému už nepociťují tolik negativních emocí a jsou schopni plánovat svou další budoucnost. Rozpad vztahu patří jistě k bolestným zkušenostem, jeho zdařilé překonání je pak jakási zkouška dospělosti.

2.3 Nové partnerské vztahy

I po bolestném rozchodu přijde doba, kdy je jedinec opět schopen navázat vztah s novým partnerem. Jak ovšem píše J. Klimeš (2005), často se nejedná o měsíce, ale o roky, přičemž je důležité, aby byla tato individuálně dlouhá doba respektována a další vztahy se nenavazovaly dříve. V opačném případě mohou vznikat vztahy povrchní a přechodné, protože se jedinec s předchozím rozchodem ještě nevyrovnal a znovu vázat se zatím nechce, ale zároveň už nechce být ani sám. Pokud si pro krátkodobý vztah najde podobně smýšlejícího druhá, je vše celkem v pořádku. Horší je, když jeho partner bere vztah vážně, hodně se

v něm citově angažuje a druhý mu to není schopen vrátit. V myšlenkách má stále partnera předešlého, toho současného s ním ve všem srovnává nebo se jen bojí dalšího zklamání. To je mnohdy opodstatněné, poněvadž někteří lidé se nedokáží poučit z dřívějších chyb, vybírají si ty samé nevhodné partnery, například agresory či alkoholiky. Do jisté míry za to možná ani nemohou, jiný typ partnera je ani nepřitahuje. J. Langmeier a D. Krejčířová (2006) se na věc dívají z jiného pohledu. Zaměřují se převážně na manželství a domnívají se, že ta druhá jsou trvalejší a spokojenější než první. To má mnoho příčin. Jednou z nich je vyzrálejší osobnost jedince, který si odpovědněji vybírá partnera na základě o něco jiných charakteristik než dříve. Člověk už ví, co manželství obnáší, má realističtější představu o partnerském vztahu a rodinném fungování, je tolerantnější a ochoten ke kompromisům. Navíc se alespoň zčásti snaží vyhnout chybám, kterých se dopustil v manželství prvním. S tímto tak úplně nesouhlasí M. Vágnerová, která říká, že „rizika rozpadu druhého manželství jsou větší, jsou ale kompenzována zkušeností“ (Vágnerová, 2007, s. 172). Rizika se pojí převážně s vlivy z původní rodiny ať se jedná o děti z prvního manželství, bývalého manžela či jeho rodinu. Rozvedená žena pak musí s bývalým partnerem a jeho rodinou alespoň kvůli dětem komunikovat, což může nový vztah patřičně komplikovat. Taktéž vztahy dětí se současným matčíným partnerem nemusí být nejlepší. V tomto ohledu jsou na tom jistě lépe rozvedená bezdětná manželství. Dále platí, že čím déle je rozvedená žena sama, tím je méně pravděpodobné, že uzavře další manželství. Svou roli zde hraje i vzdělání, poněvadž čím jsou ženy vzdělanější, tím nesnadněji si hledají nové partnery. Je to způsobeno převážně tím, že jsou při výběru náročnější a opatrnější (Vágnerová, 2007). Takoví by ale podle I. Plaňavy (1994) měli být všichni. Do nového vztahu se nevyplatí „skákat po hlavě“. Je nutné, aby se jedinci důkladně seznámili, sdělili si své názory na důležité životní události, poznali hodnotovou orientaci toho druhého, dozvěděli se, co jim může protějšek nabídnout a co mohou oni na oplátku poskytnout jemu. U toho všeho je podstatné, aby byli oba co nejvíce upřímní a nepřetvařovali se, aby se vyhnuli následnému zklamání. Ve věku střední dospělosti to jsou již hotové osobnosti, které se hůře druhému přizpůsobují a obtížněji mění své povahové vlastnosti. Já musím diplomatically souhlasit se všemi zmiňovanými autory, poněvadž na každém tvrzení je něco pravdivého a na každého člověka se něco z toho hodí.

Další otázkou je, zda je nutné se znovu ženit a vdávat, či stačí žít jen tak ve volném soužití. Dnes, kdy se lidé celkově příliš neberou a žijí spolu jako druh a družka, se tedy jako prav-

děpodobnější jeví druhá varianta. Proto nyní uvedu výhody a nevýhody družského soužití. Pro někoho může být kladem to, že volné soužití není tak závazné, lze ho snadněji zrušit, což po předešlém zklamání v manželství mohou lidé uvítat (Vágnerová, 2007). Naproti tomu nemá jedinec v nesezdaném soužití takovou jistotu, druhý ho může bez sebemenších problémů kdykoliv opustit. Nezanedbatelná je též finanční stránka, která není nikterak smluvně ošetřena. V případě rozchodu pak záleží na charakteru partnerů, zda se nebudou chtít vzájemně poškodit a na druhém co nejvíce vydělat. Není taktéž výjimkou, že nesezdaní partneři v sobě spíše dusí konflikty, poněvadž se obávají, že po propuknutí ostřejší hádky by mohli druhého ztratit (Sonet, 1995).

Ať už se partneři rozhodnou pro kterýkoliv způsob společného soužití, je důležité, jaké k němu mají motivy. M. Vágnerová (2007) vyjmenovává některé z nich, nad kterými by se měli budoucí partneři přinejmenším zamyslet. Není příliš dobré, pokud hlavní motivací k hledání nového partnera je touha vyrovnat se tomu bývalému, dokázat mu, popřípadě sobě svou přitažlivost. Nevhodná je taktéž motivace z čistě ekonomického hlediska, kdy je vztah navázán jen z důvodu následného zvýšení životní úrovně. Podobné to je, když člověk potřebuje pouze někoho, komu by si postěžoval, kdo by ho emočně podpořil a pomohl mu vyrovnat se s problémy. Až potom jedinec nalezne opět ztracenou stabilitu, může zjistit, že druhého už vlastně nepotřebuje. Nový svazek by tedy měly uzavírat dvě vyrovnané osoby, kterým je spolu dobře a které si vše důkladně promyslely. Motivem by tak měla být hlavně potřeba lásky, jistoty a bezpečí, které jsou oba partneři schopni jak dávat, tak i přijímat.

3 PROBLÉMY VE VZTAZÍCH

Aby bylo možné zjistit, proč se vztah či manželství rozpadlo, je vhodné zaměřit se na problémové okruhy, které společné soužití narušují. Ať už je vztah funkční více či méně, v každém se vyskytují nějaké neshody. Může jít o problémy zcela běžné a v podstatě banální, nebo také o problémy závažnější povahy. Některé nesnáze si partneři zapříčiní sami, jiné samovolně vyplynou ze sledu událostí. Jedny jsou připisovány zákonitým vývojovým krizím ve vztahu, další pak osobnostem samotných partnerů. Partnerské krize rozpracoval například D. Sonet (1995). První krize se objevuje během prvních dvou let, kdy si na sebe partneři navzájem zvykají a hledají kompromisy ve svém chování a zvycích, které mohou být někdy i diametrálně odlišné. Dochází ke ztrátě iluzí o svém protějšku a o společném soužití celkově. Druhá krize přichází asi po sedmi až deseti letech a zapříčiňuje ji převážně stereotyp a nuda nebo i přílišná zaneprázdněnost jednoho nebo obou partnerů v zaměstnání či v domácnosti. Poněkud odlišně popisuje krize ve vztahu M. Plzák (Kratochvíl, 1985), který první krizové období zařazuje mezi třetí až sedmý rok společného soužití a druhé pak až mezi sedmnáctý až pětadvacátý, což už se tedy nevztahuje na věkovou skupinu, kterou se tato práce zabývá. Příčiny krize jsou ale vesměs obdobné. Počáteční zamilovanost je již pryč, stále častěji dochází k hádkám, nespokojenosti a zklamání. V tuto dobu si obvykle potřebují partneři od sebe trochu odpočinout, poněvadž při časté interakci dvou lidí dochází zákonitě k napětí. V žádném případě by ale partneři neměli dělat ukvapené závěry, měli by být trpěliví a snažit se toto období trvající asi rok co nejlépe překonat. Do třetice uvedu krize v partnerském vztahu tak, jak je pojala E. Matějková (2007). Krize 3. roku trvá zhruba rok a její vznik je spojen s postupným vytrácením zamilovanosti. Krize 7. roku nebývá již tak hluboká, zato je zpravidla delší. Dochází k ní obvykle kvůli stereotypu a nudě ve vztahu nebo také kvůli neuspokojivému sexuálnímu životu jednoho z partnerů. Tato klasifikace je podobná spíše té první, od D. Soneta (1995).

V. Břicháček uvádí, že „v rodinách existují dvě rizikové podmínky, a to (a) otevřené konflikty a agrese uvnitř rodin; (b) ochlazené, odcizené a zanedbávající prostředí“ (Plaňava, Pilát, 2002, s. 14). Pokud partnerský vztah není dostatečně kvalitní a odolný vůči všemožným krizím, dochází dříve či později k jeho rozpadu. Za nejčastější problémy, které rozpad zapříčiňují, pokládá I. Plaňava „citové odcizení (16 %), komunikační potíže (13 %), nevěry (10 %); dále finanční hospodaření a problémy s výchovou a péčí o děti (8 % a 7,5 %). V něco menší míře klienti nabízeli konflikty s jedním či dvěma rodiči, žárlivost, sexuální

nesoulad. A ještě v menší míře: nesoulad v oblasti domácích prací, sexuální nesoulad či potíže, alkohol, spory o náplň volného času, fyzické násilí, abnormální až patologické chování“ (Plaňava, Pilát, 2002, s. 68). Samozřejmě, že je skoro vždy ještě možnost pokusit se rodinu zachránit a pokud si na to lidé netroufnou vlastními silami, jsou tu k dispozici manželské či rodinné poradny.

Opakem toho je rodina odolná, čímž rozumí V. Břicháček „*dynamickou rovnováhu mezi nároky na udržení základních funkcí rodiny i při různých obtížích, stresových situacích či napětích, a mezi kapacitou rodiny a jednotlivých členů se s nimi vyrovnávat, vzájemně se podporovat a rozumně komunikovat“ (Plaňava, Pilát, 2002, s. 12). Za hlavní faktory posilující odolnost rodiny považuje V. Břicháček (Plaňava, Pilát, 2002) empatické, odpovědné a vzájemně se respektující osobnosti vstupující do manželství, schopné se vzájemně posilovat v životních nesnázích a ochotné si naslouchat a řešit společně neshody, debatovat, mluvit o svých očekáváních, plánech a pocitech. Neméně důležitý je smysl pro humor, kvalitní vztahy s širší rodinou a přáteli, soudržnost a spolupráce všech členů, vzájemná důvěra a zájem o pohodu toho druhého. J. Cibulec (1984) uvádí zase doporučení pro harmonický a dlouhodobý vztah. Mezi nezbytnosti vedoucí ke kvalitnímu soužití zařazuje toleranci, rovnoprávnost, porozumění, důvěru a vzájemnou pomoc. Důležitá je taktéž znalost partnera. Partneři by měli dobře poznat své přednosti i nedostatky, žebříček hodnot, zájmy, reakce v různých situacích, rodinné zázemí či názory na všemožné důležité věci. Pár by měl být schopen vytvořit si mezi sebou přátelskou a láskyplnou atmosféru, ve které se budou všechny problémy řešit otevřeně bez výrazné převahy jednoho z nich. V partnerství by se měli cítit bezpečně a být přirození. Neměli by být nuceni se přetvařovat či se obávat partnerova opuštění a nečinně trpět jeho rozmary a urážky. E. Matějková (2007) shledává pro dlouholetý vztah nezbytné následující skutečnosti. Stejně jako J. Cibulec (1984) se domnívá, že velice důležitá je ve vztahu tolerance, přátelství a opravdovost. Mezi významné pilíře dlouhotrvajícího vztahu dále zařazuje zodpovědnost, společné plány, sexuální přitažlivost a podobný životní styl a hodnoty. Jestli to partneři alespoň zčásti dokáží uskutečnit, záleží jen na nich, na jejich snaze, vůli, vlastnostech a přiměřených požadavcích.*

Já se teď ale zaměřím na obyčejné, v podstatě každodenní konflikty, které se s různou intenzitou a četností vyskytují v každém vztahu a není to nic zvláštního. Alarmující je pouze, když tyto problémy přerostou určitou mez, která se případ od případu trochu liší. Jak píše J. Cibulec (1984) týkají se neshody různých oblastí partnerského či rodinného fungování.

Jedná se především o oblast financí, oblast výchovy a péče o děti, péče o domácnost, trávení volného času a styku s přáteli, vztahy s širší rodinou, oblast eroticko – sexuální a oblast vzájemné komunikace. Poněvadž lidé v období střední dospělosti nebývají často již svobodní a mnozí mají už děti, nebudu v této kapitole psát jen o partnerských neshodách, ale i o problémech dotýkajících se celé rodiny a nejenom o partnerství ale i o manželství.

3.1 Výchova a péče o děti

V mnohých rodinách se partneři nemohou shodnout na vhodném typu výchovy svých ratolestí. Ve většině rodin ale dochází k situaci, kdy jeden z rodičů je ten „hodnější“, který spíše dětem povolí a který funguje i jako takový kamarád. Druhý je pak ten, který zakazuje a nařizuje, zkrátka už s ním není taková legrace. Až potud by bylo všechno v pořádku. Problém nastává tehdy, když se třeba jeden rodič spolčí s dítětem proti tomu druhému a podrývá mu autoritu. Vytvoří s dítětem koalici, co jeden rodič zakáže, druhý povolí a společně s ním vymýšlí, jak obejít příkazy druhého vychovatele. O nic míň nepříznivá není ani situace, kdy o dítě pečuje jen jeden z rodičů, druhý se od výchovy prakticky distancuje. Dětem pak chybí mužský nebo ženský vzor a později kvůli tomu může docházet k nejrůznějším krizím. K hádkám často vede i špatný prospěch dítěte ve škole nebo jeho asociální chování jako je například záškoláctví a toulání. To se pak partneři nezdědka přou o to, po kom to dítě má a kdo za to může (Cibulec, 1984).

S. Kratochvíl (1985) zase upozorňuje na neshody ve stylu výchovy. Rodiče si mohou navzájem vyčítat přehnanou přísnost a neadekvátní tresty nebo naopak přílišnou mírnost a ústupnost. Podle P. Šmolky a J. Macha (2008) vychází oba rodiče z výchovného modelu, který byl praktikován v dětství na nich. Buď s ním souhlasí a uplatňují ho na svých dětech, nebo se výchovným chybám, co udělali jejich rodiče, snaží vyhnout. Není nutné, aby se oba ve všem shodovali, důležitý je hlavně vzájemný respekt a umění kompromisu. O svých odlišných výchovných postupech by ale neměli diskutovat před dítětem, nejdříve by je měli o samotě probrat a až poté sdělit výsledek potomkovi.

3.2 Péče o domácnost

I v této oblasti se vyskytují nemalé obtíže, pramenící převážně z rigidního pojetí mužské a ženské role. Pokud ovšem takovéto striktní dělení prací oběma zúčastněným stranám vyhovuje, není co řešit, i když výhodnější asi je, když si partneři své povinnosti spravedlivě rozdělí. Pro co největší spokojenost by mělo rozvržení úkolů vycházet z toho, co koho více baví a více mu jde. Přihlédnout by partneři určitě měli i k současné vyčerpání v zaměstnání každého z nich a k momentálnímu zdravotnímu stavu. Horší je to ale v tom případě, kdy oba partneři jsou stejně pracovně zaangažováni a muž přitom chce, aby žena ještě doma uvařila, uklidila a postarala se o děti. Pak mohou nastávat různorodé konflikty, které mohou vést třeba k zanedbávání domácnosti nebo naopak k úplnému vyčerpání člena rodiny, který chod domácnosti obstarává (Cibulec, 1984).

3.3 Volný čas a přátelé

Některé páry tráví veškerý svůj volný čas výhradně spolu, jiné naopak odděleně. Velmi zde záleží na tom, zda mají partneři alespoň trochu podobné zájmy a představu o naplnění volných chvil. Jen stěží bude dlouhodobě nutit jeden druhého, aby s ním každý víkend trávil v nákupním středisku a tvářil se, jak ho tato činnost velmi baví, když on by raději šel na utkání svého oblíbeného fotbalového mužstva. Za těchto okolností bude lepší, když bude každý trávit čas zvlášť nebo se dohodnou na přijatelném kompromisu. Jeden víkend naplánuje žena a další zase muž nebo jeden víkend si připraví každý podle svých představ a na příštím se dohodnou společně.

To ale není jediná svízele. Jak popisuje J. Cibulec (1984), vyskytují se případy, kdy některý člen rodiny má volného času přebytek, dalšímu zase schází, nebo že celá rodina si s volnými dny neví rady, neumí si vymyslet odpovídající program a nudí se. „Postrachem“ se mohou taktéž stát přátelé jednoho nebo obou z partnerů, kterým tento dává přednost před vlastní rodinou a kteří na něj mají nezřídka i nepříznivý vliv. Všemožní kamarádi se pak stávají příčinou domácích sporů, a to mnohdy i oprávněně. Nepříznivě také působí přílišná zaujatost jednoho partnera svým koníčkem nebo zaměstnáním. Těmto aktivitám pak věnuje veškeré volné chvíle a na rodinu už mu mnoho času nezbyvá. Těžkosti mohou následně zažívat oba partneři. Jeden proto, že se cítí zanedbáván, a druhý proto, že má po-

cit omezenosti a svazek se mu zdá až příliš těsný a neuspokojivý a může mít tendenci z něj uniknout.

3.4 Eroticko-sexuální oblast

Eroticko-sexuální sféra hraje v partnerském vztahu rovněž důležitou úlohu. Problémy v ní mohou být zjevné už od počátku vztahu nebo se vytvoří až v jeho průběhu. P. Šmolka a J. Mach (2008) vidí příčinu skoro vždy ve špatné komunikaci a různých jiných problémech ve vztahu. Důvodem krizí jsou naproti tomu podle J. Cibulce (1984) například výrazně rozdílné potřeby partnerů v této oblasti, postupné ubývání vzájemné přitažlivosti nebo touha alespoň jednoho z páru hledat si ještě jiné sexuální partnery. Pak se dá mluvit o nevěře, kterou M. Vágnerová (2007) pokládá nejčastěji za reakci na neuspokojení v partnerském vztahu. Člověk se buď snaží utéct ze stereotypu a nudy, chce zažít něco nového a získat další zkušenosti nebo si potřebuje potvrdit svou ještě stále přetrvávající přitažlivost pro druhé pohlaví a tím si zvýšit sebevědomí. Společnost nevěru v podstatě toleruje, ovšem podstatně více u mužů než u žen. To proto, že žena je podle všeho na rodinném fungování více zainteresovaná, a tak se předpokládá její vyšší zodpovědnost za rodinu, kterou by právě nevěra mohla zničit. Muldworf (Kratochvíl, 1985) rozeznává v této souvislosti mimomanželský kontakt, erotické dobrodružství a mimomanželský vztah, které se mezi sebou liší hlavně intenzitou, frekvencí a citovou zaangażovaností nevěrného jedince a následným dopadem na manželský vztah. Mimomanželský kontakt je spíše jednorázová záležitost, při které nevznikají citové vazby. K erotickému dobrodružství dochází ponejvíce v důsledku zvědavosti a touze zkusit něco nového, zpravidla se jedná taktéž o jednorázovou událost. Obě tyto varianty by partnerský vztah, pokud se to ten druhý nedozví, neměly narušit, nevěrník totiž svého partnera opustit nechce. Poslední je mimomanželský vztah, který je již dlouhodobější, a svou významnou roli zde sehrávají i city. Tady už může být partnerství či manželství značně ohroženo.

Zajímavé jsou výsledky průzkumu realizovaného demoskopickou agenturou DEMA a. s. v roce 1998, o kterých píše P. Weiss a J. Zvěřina (2001). Zkoumaným vzorkem bylo celkem 2003 respondentů, z toho 1002 mužů a 1001 žen od 15 let, přičemž 71 % mužů a 77 % žen žilo v současnosti nebo alespoň někdy v minulosti v manželství. Ukázalo se mimo jiné, že pohled mužů a žen na mimomanželské pohlavní styky se celkem liší. 25 % mužů a 31 %

žen je pokládá za nepřijatelné, 34 % mužů 42 % žen je neodsuzuje, ovšem sami by je nere-alizovali a 41 % mužů a 28 % žen si myslí, že se jedná o přirozenou věc. To dokládá i sku-tečnost, že 63 % mužů a 42 % žen přiznalo mimomanželský pohlavní styk za trvání man-želství. Z toho mimomanželské vztahy žen byly většinou delší a hlubší, u mužů se jednalo spíše o jednorázové záležitosti. Tomu by odpovídaly též počty mimomanželských partnerů, které jsou u mužů v průměru vyšší (6,41 partnerek) než u žen (3,84 partnerů).

3.5 Vztahy s širší rodinou

Mezi širší rodinu můžeme zahrnout rodiče obou partnerů, ale také sourozence a další pří-buzné. Nejkonfliktnější ale bývají vztahy s rodiči, a tak se zaměřím právě na ně. Problé-mem jsou nejčastěji interakce mezi snachou a tchýní, a to ať už to dávají najevo přímo či skrytě. J. Poněšický (2004) vidí jednu z příčin v tom, že mnoho matek není schopno psy-chicky se odpoutat od svého syna a na jejich partnerku potom žárlí. Chtějí mít na potomka stále stejný vliv, což se jim často na úkor synova vztahu daří. Některým mužům to takto i vyhovuje a laskavé maminčiny péče se ani vzdát nechtějí. Dříve či později proto zákonitě dojde ke konfliktu tchýně se snachou nebo mezi partnery navzájem.

Spory, které výrazně narušují partnerský vztah, nebývají jen mezi snachami a tchýněmi, ale obecně mezi dospělými dětmi a jejich rodiči. Vinu na tom má nejspíš rozdílnost generací a snaha té starší generace zasahovat do chodu domácnosti nově vzniklé rodině. Otec, ale převážně matka, byli dlouhá léta zvyklí vychovávat své děti, přikazovat, zakazovat, radit jim a pomáhat. Není proto snadné se této úlohy jen tak rychle zřeknout a nechat pár, aby jednal samostatně podle svého uvážení. Největším úskalím je asi společné bydlení, kdy může dojít k různým situacím. Jestliže partneři bydlí s rodiči ženy, může si muž připadat v rodině nadbytečně a mít pocit, že jeho slovo nemá moc velký význam. Pokud žije pár s rodiči muže, dochází obvykle k výše zmiňovaným neshodám snachy s tchýní. Prospěšné tudíž je, aby pokud už je rodina nucena bydlet v jednom domě, měl alespoň každý své mís-to, kde nebude rušen a kde mu nebude nikdo do ničeho zasahovat. Měly by být jasně nasto-leny hranice a pravidla, které musí všichni respektovat. To se vztahuje nejen na jednotliv-ce, ale i na oba páry jako celek (Kratochvíl, 1985).

Ke střetům dochází ale i tehdy, když partneři bydlí sami. V období střední dospělosti mají lidé již rodiče, kteří ukončují svou pracovní kariéru a tím ztrácejí i společenské kontakty. Mohou se pak na své dospělé dítě přehnaně upnout a vynucovat si jeho společnost. Předmětem neshod bývají též návštěvy příbuzných obou partnerů, opět zvláště rodičů. Jeden z páru může projevovat nesouhlas s jejich četností, trváním nebo průběhem. Každý má rovněž jiné vztahy se svými rodiči a rozdílnoú potřebu se s nimi vidět. Aby docházelo k rozepřím na toto téma co nejméně, neměl by ani jeden partner druhého k návštěvě nutit a ten druhý by se zase měl vyvarovat svému protějšku schůzky zakazovat (Kratochvíl, 1985).

3.6 Komunikace

Tato oblast patří dle mého názoru k jednomu z nejdůležitějších pro řádný chod rodiny. Pokud ovšem nefunguje, jak by měla, může na jedné straně docházet k nekonstruktivním hádkám a destruktivním konfliktům, nebo naopak spolu členové rodiny téměř nemluví, a tím se také odcizují, leckdy si už ani nemají co říci. Při špatné komunikaci zase obvykle dochází k nesprávnému pochopení sdělovaných informací a jejich zkreslování a chybné interpretaci. Někde jsou dokonce výpovědi komoleny a překrucovány záměrně za účelem obelhání partnera. Nekvalitní komunikace se může odehrávat v celé rodině jako celku nebo jen mezi některými jejími členy. Nejčastěji komunikace vázne mezi manželským párem, kde dochází postupně k izolaci jednoho od druhého či k bouřlivým roztržkám a k vzájemnému osočování. Mnohdy se partneři ani nesnaží o brzké usmíření a rozumné vyřešení problému, před kterým utíkají a dělají, jako by nebyl, aniž by si uvědomili, že takto problém pouze narůstá. Ještě horší je, když jsou do tohoto válečného vztahu vtaženy i děti, které pak slouží jako rukojmí. Co jeden rodič zakáže, druhý povolí nebo dítě funguje jako ventil pro napětí svých rodičů (Cibulec, 1984). Potíže může způsobovat i styl komunikace. Většinou jsou to muži, kterým pro uspokojivou výměnu názorů postačují jen věcné a jasné argumenty. Naopak ženy věci rády více rozebírají a více je emočně prožívají. Na druhé straně se ale stále ještě hodně žen domnívá, že jim partner porozumí i beze slov, dokáže se do nich vcítit a podle toho bude pak i jednat (Poněšický, 2004). P. Šmolka a J. Mach (2008) považují za nejkritičtější období mateřskou dovolenou, kdy je žena nezřídka celé dny doma sama jen s dítětem a po příchodu muže ze zaměstnání má chuť si

s ním popovídat. Muž bývá zase leckdy unavený a chtěl by si odpočinout. V důsledku takto rozdílných potřeb může vzniknout nemalé napětí. Obdobné je to pak ještě v době, kdy dospělé děti opouštějí domov nebo samotní manželé odcházejí do penze. Partneři opět zůstanou jen sami dva a měli by se spolu naučit znovu komunikovat. Přínosem potom je, když pěstují oba své koníčky a ještě lépe jsou na tom ti, kteří mají i nějaký společný zájem.

I když by komunikace v rodinách měla být založena na kompromisech, najdeme ve většině rodin jednoho člena, zpravidla toho finančně, fyzicky nebo psychicky nejsilnějšího, který v ní má hlavní slovo. Tento pak určuje, co se kdy bude dělat a o čem se smí a nesmí mluvit, či dokonce s kým se stýkat nebo naopak nestýkat. Někdy jsou tato pravidla striktně dodržována, poněvadž „mluvčí rodiny“ má u ostatních členů značný respekt a nikdo se mu neodvážá vzdorovat. Jindy jsou jeho názory brány jen jako takové doporučení, ale při rozhodování je jim přisuzována větší důležitost než těm ostatním. Tímto se rodina od rodiny liší, každopádně prvně jmenovaný typ není určitě správný, protože nedává příslušníkům rodiny skoro žádný prostor pro své vyjádření a vlastní názor. K výměně názorů proto příliš nedochází a pokud přeci jen ano, jsou rodinní příslušníci umlčeni jejím nepsaným vůdcem, takže v podstatě ani snahy o ně nemají smysl. Tyto hádky nejsou totiž konstruktivní, ale končívaly buď „tichou domácností“ nebo dojde jen k agresivnímu křiku a kritizování, a tím se nic nevyřeší. Pro zdraví rodiny není totiž vhodná „*absence konfliktů, ale naopak umění konflikty řešit, z rozporů vytvářet opět celek*“ (Pernerová, 2000, s. 35). Z tohoto pohledu jsou proto ideální tzv. egalitární formy organizace rodiny, které „*prosazují symetrii rolí: obě pohlaví přebírají účelově i citově zaměřené úlohy a vždy se domluví, kdo co kdy bude vykonávat*“ (Pernerová, 2000, s. 76).

3.7 Finance

Velice citlivou problematiku představuje také oblast financí. Dle T. Nováka a A. Pokorné (2007) je jen velmi málo rodin, ve kterých by alespoň občas nedošlo k rozepřím na toto téma. Podle studie českých rodin se asi 79 % mužů a 83 % žen ztotožňuje s názorem, že by do rodinného rozpočtu měli přispívat partneři oba. To, že má žena pečovat o domácnost a muž má vydělávat peníze si naproti tomu myslí 55,4 % mužů a 51,4 % žen. Pak je tu ještě názor, že jeden z partnerů bude mít práci, jež půjde lépe skloubit s domácími povinnostmi. Tímto partnerem je zpravidla žena, která stejně dostává plat zhruba o 30 % nižší

než její mužský protějšek. A. Oakleyová (2000) si myslí, že v dnešní době je už zcela běžné, že žena chodí do zaměstnání stejně jako muž, pro domácí pohodu by mu ale neměla v kariéře či ve výdělku příliš konkurovat.

P. Šmolka a J. Mach (2008) prohlašují, že neexistuje žádný univerzální návod na to, jak co nejlépe hospodařit s penězi. Přitom platí, že lidé přebírají tento model z původní orientační rodiny a tudíž je jistě výhodou, když měli oba partneři vzor obdobný. S tím souhlasí též J. Cibulec (1984), který dodává, že velmi zhoubné je pro společné soužití například to, když pro jednoho partnera jsou peníze a majetek na prvním místě, neustále se honí za výdělkem, který následně buď záhy utratí nebo ho naopak až přehnaně hromadí a střeží. Vztahu rovněž neprospívá, když mají oba partneři zcela rozdílné představy, jak s financemi naložit. Jeden chce spořit, druhý by zase chtěl jet na drahou exotickou dovolenou. Jeden by peníze investoval do zlepšení své vizáže, druhý do vzdělání a kultury. V takovém případě je asi nejvýhodnější mít společný účet, kam přispívá každý podle svých možností na provozní náklady domácnosti a k tomu navíc své vlastní „kapesné“, s kterým si naloží dle libosti. Jestliže jsou finanční spory hodně vyhocené a nejedná se jen o odlišné preference partnerů, ale o zjevné omezování jednoho druhým, jsou na tom určitě lépe ti „utlačovaní“ jedinci, kteří žijí v manželství. V tomto případě mají totiž oba partneři právo na stejnou životní úroveň a vzájemnou vyživovací povinnost, přičemž péče o děti a domácnost jednoho se může úplně vyrovnat zajišťování finančních prostředků na chod domácnosti, což má na starost druhý. Pakliže se přeci jen nejsou schopni nebo ochotni manželé domluvit, rozhodne ve věci soud na návrh jednoho z nich (zákon č. 94/1963 Sb., o rodině).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRŮBĚH VÝZKUMU

4.1 Výzkumný problém

V dnešní době nemají partnerské či manželské vztahy příliš dlouhého trvání. Většina lidí za život vystřídá více partnerů a mnozí z nich nejsou stejně nikdy úplně spokojeni. Chyba může být ve špatném výběru svého protějšku, kdy spolu žijí dva lidé, kteří se k sobě evidentně nehodí, nebo alespoň jeden z nich má vlastnosti pro dlouhodobější vztah nevhodné. Častěji jsou to ale podle mne nepřiměřené požadavky kladené na vztah, neschopnost kompromisu a stereotyp. S takovými problémy se potýkají jedinci obou pohlaví všech věkových skupin, tento výzkum je ale zaměřen výlučně na ženy v období střední dospělosti a jejich partnerské vztahy. Výzkumným problémem je tedy problematika partnerských vztahů u žen v období střední dospělosti a konkrétně bude hledána odpověď na otázku: *Jsou ženy v současném partnerském vztahu spokojenější než ve vztahu předešlém, a pokud ano, tak v důsledku čeho?* Domnívám se totiž, že nad tímto obvykle lidé příliš nepřemýšlejí a pokud nejsou jejich představy naplněny a objeví se nějaké krize a problémy, utíkají místo toho, aby se je pokusili řešit. Nezřídka se pak stává, že se jedinci rozejdou, najdou si nové partnery a po čase se vyskytnou obdobné konflikty, kvůli kterým bývalého druha opustili. Jestliže už k rozpadu vztahu dojde, je důležité, aby si člověk uvědomil, co k němu vedlo, a pokud možno se poučil z chyb.

4.2 Cíl výzkumu

Cíl výzkumu úzce souvisí s výše zmíněnou výzkumnou otázkou:

Hlavním cílem je srovnání spokojenosti žen středního věku v současném a předchozím partnerském vztahu.

Díličními cíli je zjistit:

- jaké vidí ženy v obou vztazích rozdíly a jak tyto vztahy hodnotí,
- co si myslí, že bylo příčinou rozpadu předešlého vztahu a zda v něm spatřují i nějaký přínos,
- zda ženy připisují případnou proměnu vztahu osobě partnera nebo jestli po-
cítují změnu samy na sobě či v ještě jiných skutečnostech,

- zda by se v případě „druhé šance“ zachovaly nějak jinak,
- co ženy od současného vztahu očekávají.

4.3 Druh výzkumu

Pro výzkumný problém byl vybrán kvalitativní druh výzkumu. Vzhledem ke stanovenému cíli se zdálo výhodnější provést výzkum na menším počtu respondentů, zato však více do hloubky. Kvalitativní výzkum byl zvolen i kvůli jeho neformálnosti a bližšímu kontaktu se zkoumanými jedinci. Jak píše o kvalitativním výzkumu J. Maňák a V. Švec, „*do popředí nevystupuje kvantifikace empirických dat, nýbrž jejich podrobná kvalitativní analýza*“ (Maňák, Švec, 2004, s. 22).

4.4 Výzkumný vzorek

Základním vzorkem byly ženy od 35 do 45 let žijící v minimálně druhém partnerském nebo manželském svazku ve městě Valašské Meziříčí a jeho místní části vesnici Poličná. Reprezentativní vzorek byl zvolen záměrně na základě dobrovolnosti a dostupnosti. Celkem bylo vybráno a osloveno jedenáct žen, přičemž všechny s výzkumem souhlasily. Navštíveny byly vždy po předchozí domluvě, když byly samy doma, maximálně za přítomnosti svých malých dětí. Záměrem také bylo, aby mezi jednotlivými ženami byly určité rozdíly, a tak jsou ve výzkumném vzorku ženy s dětmi z prvního vztahu, z obou vztahů i žena bezdětná. Taktéž věk dětí se odlišuje a podobné je to s délkou partnerského vztahu, která se pohybuje od sedmi měsíců do osmi let. Některé ženy jsou rozvedené a vícekrát vdané, další žily nebo žijí s partnerem pouze jako družky. Bližší informace o každé z žen jsou uvedeny ještě stručně před prepisem rozhovoru v přílohách, přičemž všechna jména byla na přání respondentek pozměněna.

4.5 Výzkumné metody

Jako metoda výzkumu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor s dvanácti základními otevřenými otázkami. Tyto otázky byly podle potřeby u jednotlivých respondentek občas trochu obměněny nebo doplněny. Dotazy byly zaměřeny na současný i minulý partnerský vztah a na vše, co s nimi souvisí. Schůzky s respondentkami probíhaly nezávisle na sobě v jejich domácnosti a na začátku jim byl vždy vysvětlen účel práce a k čemu budou získané

materiály použity. Rozhovory byly se souhlasem respondentek nahrávány, přičemž byla též okrajově využita metoda pozorování. Seznam základních otázek je pro větší přehlednost umístěn v přílohách.

4.6 Způsob zpracování dat

Po provedení rozhovorů byla získaná data zpracována tak, že byly nejdříve všechny nahrané rozhovory doslovně přepsány a pak se v nich hledala určitá, pro výzkum důležitá témata. Podstatné bylo rovněž najít místa, kde se respondentky v odpovědích shodovaly, a těmto úsekům byl přiřazen název. Analýza dat probíhala tedy za pomoci kódování, což je vlastně „*přiřazování klíčových slov či symbolů k částem textu*“ (Miovský, 2006, s. 219), nebo také „*rozkrutí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci*“ (Hendl, 2005, s. 246). Seznam kódů je umístěn v přílohách a v textu, ve kterém se se získanými daty pracuje, jsou kódovaná slova tučně zvýrazněna.

5 ZPRACOVÁNÍ DAT

Výzkumným vzorkem bylo celkem **jedenáct žen ve věku od 35 do 45 let**. Pět z nich je rozvedených a momentálně mají přítele, tři jsou rozvedené a v současné době podruhé vdané, dvě jsou rozvedené dvakrát, z toho jedna je vdaná potřetí a druhá má přítele. Jedna respondentka žila dříve pouze s druhem a nyní je vdaná poprvé: „*můj předchozí vztah tak nějak byl a nebyl*“. **Délka současného vztahu** žen se pohybuje **od sedmi měsíců do osmi let** a tento vztah byl navázán za různě dlouhou dobu po vztahu předchozím, a to za necelý rok až šestnáct let. Dvě ženy měly navíc v tomto mezidobí známosti, jedna více krátkodobých: „*prostě není o čem mluvit*“ a druhá jednu dvouletou. Jedna z respondentek měla dokonce zpočátku oba vztahy paralelně.

Na otázku **Kde a jak jste se seznámili?** bylo získáno v podstatě jedenáct různých odpovědí od seznámení v práci, ve vlaku až po inzerát: „*já ho nepodávala, to kámoška, měla jich víc...*“. Pět žen své nastávající partnery znalo již nějakou dobu předtím, šesti ženám bylo impulsem navázání nového vztahu náhodné setkání. Čtyři respondentky se svými partnery momentálně nebydlí a vyhovuje jim to tak. Kromě jedné dokonce uvádí, že by už ani **společnou** domácnost s přítelem nechtěly a na další manželství nepomýšlejí.

Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Všech jedenáct žen se shodlo na tom, že jsou v současnosti s partnerem **spokojené** a jako **příčinu** jmenovaly ve čtyřech případech **společné** zájmy a trávení volného času. Podle tří respondentek je **příčinou** jejich **spokojenosti** převážně skutečnost, že s partnerem **spolu** nebydlí, a proto nemusí řešit plno **problémů**, které ze **společného** soužití zákonitě vyplývají. To dokládají následující výroky: „*...ten druhý nás zná jen v tom lepším světle...*“ nebo „*...ten vztah je prostě takový sváteční*“. Ke **spokojenosti** tří dalších žen výraznou měrou přispívá rodina a **děti**: „*...je bezvadný táta...*“, „*...má rád i moji dceru...*“. O tom, co ženám ve vztahu vadí, se všechny vyjadřovaly jako o nepodstatných věcech a drobnostech. Zmíněn byl například **rozdílný** názor na výchovu **dítěte** nebo výroky v tom smyslu, že by nevadilo mít více peněz. Dvě ženy si pak tak trochu postesklly, že jejich partner vypadá dost mladě a ony se vedle něj cítí staře. Z toho v jednom případě byli partneři stejného stáří a ve druhém případě byla žena o čtrnáct let starší. Další respondentka zase řekla: „*líbí se*

mi, že jsme velká rodina a taky mi vadí, že jsme velká rodina“, což se týkalo partnerových dětí z předešlého manželství. Pouze jedna žena zmínila závaznější **problém**, zde ale není chyba na straně partnera a nedá se pouhou vůlí ovlivnit: „...ještě jsem neotěhotněla...“.

Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Na tuto otázku neodpověděla žádná žena, že by byl současný vztah horší, než předešlý, dvě dokonce řekly, že současný vztah je mnohem **lepší**. Tři respondentky navíc uvedly, že dobré byly oba, respektive všechny vztahy a jedna nechtěla předčasně hodnotit: „...když jsme byli s Pepou pět let, tak to taky bylo dobré...“. **Rozdíl** mezi vztahy spatřovaly ženy v různých oblastech. Dvě vidí **rozdíl** a také pozitivum v tom, že bydlí s partnerem každý jinde: „...**spolu** nežijeme ten všední život“. Z toho jedna se domnívá, že je to tím, že už asi není tak ochotná se přizpůsobovat. Dvě respondentky vyzvedávají celkovou odlišnost obou partnerů. Podle jedné z nich byl první partner nezodpovědný a chtěl se pouze bavit. Současný přítel je jeho úplným opakem a navíc je pojí i **společné** zájmy. Druhý partner je **lepší** též v tom, že je hodnější a pozornější. U další ženy není **rozdíl** ve všech oblastech, zato ale její současný manžel postrádá tu **vlastnost**, která pro ni byla u toho předešlého největším **problémem**, a tou je puntíčkářství: „...ještě jeden Ivan a skončila bych v blázinci“. V této věci je tedy nový vztah **lepší**. Odlišnou **povahu** jako zdroj **rozdílů** potom uvádí ještě jedna respondentka a zde by se dalo říci, že první manžel z tohoto hodnocení vychází o poznání **lépe**, i když ani **povahové vlastnosti** druhého manžela nepředstavují pro vztah **nějaký problém**. První byl spíše romanticky založený, své ženě občas nosil květiny či drobné dárky, druhý muž je více pragmatik: „ale to mne tak netrápí, nejsou to podstatné věci“. Jiné **rozdíly** našla dále žena, jež zdůrazňuje v současném manželství více porozumění a **společně** strávených chvil, díky čemuž je momentálně **spokojenější**: „...je to vlastně i takový můj kamarád“. Zároveň však dodává, že v předchozím manželství měli zase více peněz, což ovšem nyní ráda oželí výměnou za partnerův čas: „...v tom je to určitě **lepší**“. **Rozdílem** je taktéž věk, který zmínila jedna respondentka: „...měla přes dvacet, teď mám dvaadvacet“ a podobného názoru byla i další žena, jež spatřuje **rozdíl** především v délce vztahu a také: „jak je každý člověk jiný, tak je i každý vztah jiný“. Jedna srovnávat vůbec nechtěla: „ty dva vztahy jsou ale natolik jiné, že se srovnat nedají“, přesto uvedla, že: „**lepší** to určitě je, ale to proto, že s Jirkou jsme se ke konci už jen hádali“. Bezdětná žena říká, že v jejím

případě je největším **rozdílem** absence tlaku na početí **dítěte**, což pro ni byl dříve veliký **problém**. Ona sama by potomka sice moc chtěla a doufá, že se jí toto přání ještě někdy splní, necítí ale ze strany partnera takové naléhání, poněvadž ten už jedno **dítě** má z předchozího vztahu. Díky tomu všemu se v současnosti cítí **spokojeněji**. Přítomnost **dětí** v manželství, tentokrát vlastních, považuje za přínos ještě jedna respondentka: „...*vztah je lepší v tom, že máme děti*“. Ojediněným, ale neméně důležitým zjištěním, že je současný vztah **lepší**, byla odpověď ženy, která zatím považuje nový vztah za zajímavější a podnětější, než ten předešlý, který byl pro ni už stereotypní. Celkově na tuto část otázky reagovaly respondentky spíše jmenováním **rozdílů**, než shodných znaků. Pokud se už o shodách zmínily, sdělily buď že žádné nejsou, nebo jedna: „...*oba jsou to chlapi*“ a druhá: „...*jsou sportovci a mají smysl pro humor*“.

Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného?

Změnilo se něco i v tobě?

Že je současný vztah jiný díky osobě partnera si myslí čtyři ženy, tři se domnívají, že nikoliv, a čtyři to uvádějí pouze jako jednu z **příčin**. Jako další **příčiny změny** vztahu vyjmenovávají respondentky věk, zdravotní stav, narození **dětí**, okolnosti, délku, hloubku nebo formu vztahu: „...*kdybych po Jirkovi nic nechtěla, možná bysme také byli v pohodě. A naopak, kdybych po Filipovi chtěla, aby se staral o rodinu, dopadlo by to stejně jako s Jirkou...*“. Jestliže ale ženy označily jako hlavní důvod **změny** osobu partnera, souviselo to vždy s **povahovými vlastnostmi** dotyčného, které žena přestala akceptovat. Dvě respondentky zmínily skutečnost, že si jsou se stávajícím partnerem bližší a **lépe** si rozumí. Jedna žena potom tak trochu na obhajobu svého expartnera řekla, že: „...*býval dříve také jiný, to až teď myslí už jen na sebe, hodně se změnil*“. Na druhou část otázky odpovídá sedm žen kladně, to znamená, že se domnívají, že se v určitém ohledu **změnily**, zbývající čtyři soudí, že tomu tak není. **Změnu** přičítají například tomu, že jsou starší, zkušenější, rozumnější či tolerantnější. Jedna žena svou **změnu** vystihuje větou: „*Prostě jsem víc cynická, naučila jsem se od chlapů moc nečekat, pak můžu být jen příjemně překvapená*“. Jiná zase vidí **změnu** ve svých prioritách, kdy si momentálně více cení **společného** času, co jí a synovi manžel věnuje, než peněz, které vydělával její bývalý manžel, i když připouští, že si váží i jeho za tu píli a houževnatost. Další žena shledává osobní **změnu** ve větší sa-

mostatnosti: „...*spoléhám více jen na sebe, už jsem si dokázala, že vše zvládnou sama*“. Narodil se jí totiž syn s pohybovým postižením, který vyžadoval více péče, než jeho zdraví vrstevníci, což bylo pro ženu vyčerpávající a stresující, poněvadž neměla nikoho, kdo by jí s **dítětem** pomohl, manžel se od tohoto úkolu rovněž distancoval. Jedna z respondentek dále vidí vlastní **změnu** jako dost výraznou: „*zklidnila jsem se...*“. Její první partner nebyl zdaleka rodinný typ, ale ona sama na tom byla podobně. Dnes již duševně dospěla a poučila se ze **zkušeností**, tudíž si našla i zodpovědného partnera, který by jí dříve nejspíš ničím nezaujal.

Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Předchozí vztah všech oslovených žen trval od tří do dvanácti let a skončil kvůli různorodým skutečnostem. Čtyři respondentky uvedly jako **příčinu** zániku vztahu partnerovu nevěru: „...*můj muž byl hodně na ženské a já po porodu přibrala...*“, „...*podnikali jsme...moc jsme se neviděli...zničehonic přišel s tím, že má novou partnerku a chce se rozvést*“, „...*všichni bydleli v malém bytě...byla zvyklá se svými rodiči hodně být...na chalupu ...od jara do podzimu...Pepa zůstal doma...a pak si někoho našel...*“. Partner poslední ze čtveřice podvedených žen sice také odešel za milenkou, zde se situace lišila v tom, že oběma dvěma volnější vztah vyhovoval a i žena v tomto případě nějakého přítele měla: „*ulítávali jsme oba...jedna...otěhotněla a tlačila ho do rozvodu*“. Partneři dvou respondentek si našli rovněž jinou ženu, tady byla ovšem hlavním důvodem absence **dětí**: „...*vždycky chtěl velkou rodinu. Byli jsme spolu dvanáct let a nic...pak ale k Milošovi do práce nastoupila nová holka po maturitě a on se zamiloval...kdybychom měli děti, nedopadlo by to tak*“, „...*každou menstruaci obřečela, taky jsem byla protivná a mezi námi to začalo být takové napjaté...našel svou nynější manželku a odešel ode mě*“. Další tři ženy připisují rozpad vztahu partnerovým **vlastnostem**, které se staly postupem času pro ně zcela nepřijatelné a představovaly **problém**. Zazněly tu takové **vlastnosti** jako nezodpovědnost: „*on třeba odešel v pátek...v neděli večer se vrátil. Chlastal, hulil*“, přehnané puntíčkářství, sobectví a neochota pomoci: „...*spíš mi doma jen překážel...*“. Jedna z žen si myslí, že žádná konkrétní **příčina** k zániku vztahu nevedla: „...*jen jsme spolu nemohli už žít*“, mimo jiné ale také říká, že: „...*skončil na denodenních hádkách...ještě tchyně se nám do všeho pletla...*“. Poslední respondentka měla zdánlivě ke skončení vztahu nejmenší důvod: „...*byl stereotypní a ubíjející...já potřebuju trochu vzrůšo*“. Bez ohledu na všechny

tyto výroky se zpočátku všem ženám (kromě jedné, která si na to už nevzpomíná) jevil jejich původní vztah jako pěkný, dobrý, zcela normální, zkrátka i předtím byly relativně **spokojené**. Některé si nejdříve partnerových slabých míst a nežádoucích **vlastností** vůbec nevšimly, jiné tvrdí, že se přítel opravdu projevil až později nebo jen v určitých situacích: „...bylo to dobré vážně jen když jsme se byli někde bavili...něco řešit nemělo smysl, on by se nejradši bavil pořád“. Pětice žen své expartnery v podstatě vůbec nijak nekritizuje, shodně říkají, že jejich předchozí vztah byl hezký skoro až do úplného konce a na jeho zániku nenesou vinu žádná partnerova **vlastnost**, vše spíše vyplynulo z **okolností**: „...jsme si žili hezky, cestovali jsme, chodili na všelijaké akce...“.

Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Pět respondentek by zcela jistě nic jinak neudělalo a jsou přesvědčeny, že není vina na jejich straně: „já jsem nic špatně neudělala, to on neměl pochopení...“, „jsem teď **spokojená**, rozvodu nelituju“, „...nemyslím, že bych někde udělala chybu, všechno se tak nějak vyvinulo samo, nezávisle na mně“, „...prostě odešel a já ho nemůžu nutit, aby byl se mnou“. **Příčinu** rozpadu vztahu tedy tyto ženy přičítají buď svému expartnerovi, nebo **okolnostem**. Mezi takové **okolnosti** zařazuje jedna respondentka například skutečnost, že potkala **lepšího** partnera, a tak svého bývalého opustila. Nebylo to sice lehké, mimo jiné i proto, že má s mužem šestileté **dítě**, nyní je ale **spokojenější**: „neměnila bych nic, ale nechtěla bych to znovu prožívat“. Odpovědi ostatních žen už nebyly tak jednoznačné. Vlastně všechny vědí, jak se měly zachovat nebo co měly udělat, aby vztah bez **problémů** fungoval, ale díky svým **vlastnostem** či zásadám tak neučinily. Našly si pro sebe buď úplně nevhodného partnera nebo měli oba odlišná očekávání od vztahu a **rozdílné povahy** či byl **problém** v pro vztah nepříznivých **okolnostech**. Dvě se zmínily, že kdyby věděly, jak vše dopadne, zachovaly by se pravděpodobně jinak. To ovšem není v lidské moci, takže svého rozhodnutí nelitují, i tato zkušenost jim něco dala a posunula je někam dál. Jedna žena se domnívá, že si nejdříve musela projít touto životní etapou, aby ocenila klady svého současného partnera. Dříve by se jinak nezachovala: „já měla tehdy jiné měřítko“. Ovšem i ženy, které vědí, co měly udělat, pochybují o tom, že by to bylo účinné a šlo by to bez větších **problémů** realizovat: „...nenechala dojít tak daleko...hádal kvůli samým maličkostem...měli dát nějaký čas pauzu...to by ale asi nepomohlo“, „...možná mohla počkat, až

se Pepa sám přizná...všechno rozhodla za něj...nemusela jsem jednat tak radikálně...stejně...neuměla odpustit...neměla jsme ho nechávat tak dlouho pořád samotného...ne, ničeho nelituju, asi to tak být mělo“, „...bych se možná víc hlídala. I když nevím, jsem prostě taková, a to jsem navíc byla ještě mladá“.

Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Dvě ženy nevěděly, co na tuto otázku odpovědět, nic je nenapadlo. Jedna ale vzápětí uvedla, že předošlý vztah jí dal **dítě**. Stejně reagují další tři ženy, které odpovídají, že díky předchozímu vztahu mají **děti**, čehož si velice cení a přispívá to k jejich **spokojenosti**. Dále jmenují respondentky hezké vzpomínky, zážitky, zkrátka že předošlý vztah byl součástí jejich života, kterou měly projít a která nebyla vždy jen negativní. Pouze jedna žena (nemyslela to ale tak úplně vážně) řekla, že v manželství skoro přišla o nervy. To je podle ní, vyjma dcery, to jediné, co jí vztah přinesl. Ovlivnění předchozím vztahem pocítují dále ženy hlavně v získání nových zkušeností a jiného pohledu na určité věci: „*chlapům už moc nevěřím...*“, „*...ovlivnilo mne to ve výběru partnera*“, „*...díky Lukášovi mi nevadí, že Radek moc nevydělává...vím, že člověk nemůže mít všechno...*“.

Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předošlého? Je zde nějaký problém?

Tato otázka nebyla samozřejmě položena ženě, která **děti** z předošlého vztahu nemá a její současný partner je na tom obdobně a ženě bezdětné, jejíž nynější manžel má třináctiletou dceru z předchozího vztahu, byla otázka položena pozměněně. Všechny ostatní ženy ale odpověděly, že ve vztahu k partnerovým **dětem** nebo opačně ve vztahu partnera ke svým **dětem** nevidí žádný **problém**. Často jsou **děti** již dospělé, mají své zájmy, přátele i známosti, a tak nového partnera svého rodiče přijali také bez sebemenších **problémů**: „*...má svého přítele...tak jí to nevadí...doma o všem povíme...o jeho dětech...už starší...nedostali jsme se pořádně nikdy k tomu*“, „*synové Radka respektují... s námi ani nebydlí*“, „*...jsou dospělé, takže není co řešit...*“. Obdobná je situace ale i u mladších **děti**, které vzaly přítomnost nového rodičova partnera také velmi dobře: „*...ve mně Linda nevidí rozvracečku manželství a snad mne má i trochu ráda*“, tento partner má nevlastní **děti** také rád: „*...dokonce se mu líbí, jak je Patrik otrkaný...byl prý taky takový...*“ a i **děti** navzájem

spolu vychází: „žádný **problém** není...je mírný a tichý kluk a s Kamilovou Markétkou si rozumí“. Dvě ženy zmínily dle svých slov pouze drobnosti, které přeci jen **spokojenost** trochu kazí: „...je hyperaktivní...učí se dobře, ale zlobí...vyměňujeme názory na její výchovu...žádný větší **problém** v tom, myslím, nikdo z nás nevidí“, „všichni si skvěle rozumíme...je nás někdy moc...mám ráda společnost, i Pavlovy **děti**...ale někdy...abych měla nějaké soukromí“.

Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Na poslední otázku odpovídaly všechny ženy bez **rozdílu** dosti podobně. Přejí si úplně obyčejné věci, které jsou ale zároveň i těmi nejdůležitějšími. Alespoň podle odpovědí nemají vysoké nároky ani neočekávají od partnera nic výjimečného: „očekávám to, co je...nechci od něj vlastně nic jiného“, „stačí, když bude všechno tak, jak je to teď“, „máme se rádi, snad to tak i zůstane“, „nemám žádné speciální přání“. Jestliže se respondentky k tomu, co od partnera očekávají, vyjádřily konkrétněji, jmenovaly například porozumění, **společně** strávený čas, spolehlivost, lásku, toleranci, pohodu nebo věrnost, budou **spokojené**. To, co ženy od partnerů očekávají, jsou zároveň ochotny samy poskytnout, takže jejich odpověď na druhou část otázky je často totožná s tou první. Pouze jedna žena uvádí, že by manželovi ráda poskytla **dítě**, a druhá zase říká, že: „nic po něm nechci, nemůžu ho nutit, aby se vázal na ženskou o čtrnáct let starší. Kdybychom se potkali dříve, možná bych ještě mohla mít **dítě**...i když Filip říká, že **děti** nikdy nechtěl“. Jedna z respondentek pak stále ještě bere nový vztah opatrně: „ještě asi nejsem ochotná nic poskytnout kromě těch víkendů“.

Výsledky výzkumu

Na tomto místě jsou stručně shrnuty údaje, které byly výzkumem získány a které jsou již výše rozebrány a okomentovány. V předložených datech jsou rovněž obsaženy odpovědi na výzkumné otázky, jež byly položeny ještě před samotnou realizací výzkumu.

Všech jedenáct žen uvedlo, že jsou v současném partnerském vztahu *spokojené*. Šest navíc považuje nový vztah za výrazně lepší než předchozí, zbylých pět žen je s hodnocením opatrnější a připouští, že i minulý vztah byl v mnoha ohledech hezký. Dalo by se říci, že jestli-

že ženy označily současný vztah za mnohem lepší, potýkaly se v předešlém vztahu s déletrvajícími problémy, zatímco ženy z druhé skupiny narazily na nějaké obtíže až ke konci vztahu. Tou překážkou v pokračování vztahu byl ve všech pěti případech mimomanželský vztah partnera, který byl ovšem u dvou žen primárně zapříčiněn absencí dětí. Zmíněné ženy nemají ale vůči svým bývalým partnerům takovou averzi a z dlouholetého vztahu vzpomínají spíše na ty pěkné okamžiky. *Důvodem spokojenosti* v současném vztahu jsou především společné zájmy, vzájemné porozumění, partnerův kladný vztah k dětem ať už vlastním či nevlastním a mnohdy též větší klid a pohoda. U čtyř žen je to také skutečnost, že jejich nový vztah je volnější a s partnerem nežijí pod jednou střechou, díky čemuž se vyhnou mnoha konfliktům. Příčinou větší spokojenosti je rovněž fakt, že nový partner má jinou, pro ženu přijatelnější povahu a vlastnosti.

Rozdíl ve vztazích vidí ženy jak *v osobě partnera*, tak *i v okolnostech*. Že na nový vztah nemá osoba partnera vliv, si myslí pouze tři ženy, které navíc hodnotí všechny své partnery kladně. Zbylé se domnívají, že současný partner je v mnoha směrech lepší, což kvalitu vztahu nepopíratelně ovlivňuje, a proto tuto skutečnost jmenují přinejmenším jako jednu z příčin proměny vztahu. Že je nový vztah jiný výlučně díky osobnosti partnera konkrétně říkají dvě ženy, další dvě nacházejí hlavní příčinu pouze v okolnostech. Ostatní nejsou již tak kategorické a uvádí, že s proměnou vztahu souvisí více věcí, mezi kterými jsou většinou v různé míře zastoupeny i výše zmíněné. Další odlišnost mezi vztahy shledávají některé ženy v tom, že současný vztah není tak těsný a svazující, aby se v něm s partnerem začali odcizovat nebo si překážet. Ženy jsou již opatrnější, váží si toho, že je momentálně vztah hezký, ale také vědí, že se vše může kdykoliv změnit, a tak se snaží uchránit dalšího zklamání. Proto se v novém vztahu již tolik emočně neangažují, neberou ho tak vážně a dívají se na něj realističtěji a skeptičtěji. Řeč je především o čtyřech ženách, které s partnerem nebydlí a které jeho přítomnost považují pouze jako příjemné zpestření života, kterého si velice cení, ovšem citově se na něj už raději příliš nevážou. *Změnu na sobě* pocítuje sedm žen, přičemž tyto změny pramení převážně ze zkušeností. Ženy se domnívají, že jsou rozumnější, poněvadž jsou starší, v určitém ohledu změnily své priority a očekávání, jsou samostatnější. Tato jejich změna má vliv jak na prožívání jich samotných, tak na nový vztah jako takový. Ani v jednom případě se ale nejedná o tak zásadní věci, které by mohly předchozí vztah nějak výrazně narušit. Ženy si nemyslí, že by byl současný vztah lepší

proto, že se například naučily dělat kompromisy nebo slevily ze svých nároků. Žádná z žen si totiž nepřipouští, že by měla na rozpadu vztahu také svůj podíl.

Všechny ženy (kromě jedné, která si už nevzpomíná) se shodly na tom, že předchozí vztah byl zpočátku také hezký. *Zničila ho* buď nevěra, odlišnost povah, či partnerovo, podle ženy nevhodné chování. Pět žen přitom říká, že za rozpad vztahu nenese primárně vinu partner, svou roli zde má souhra různých okolností. Většina žen se pak na minulý vztah dívá pragmaticky a ničeho nelituje. Domnívají se, že to tak mělo být a uvádí, že *díky předchozímu vztahu* získaly nové zkušenosti, jiný pohled na svět, zažily i plno pěkných věcí a mnohé mají z tohoto vztahu též děti, což všechny považují za veliký přínos. Pět žen, tedy skoro polovina, by *v případě „druhé šance“* neudělalo jinak nic, na své straně vinu nevidí. Ostatní ženy pak vědí, jak se měly zachovat, ale ani kdyby se mohly vrátit v čase zpátky, své chování by nezměnily. Nejednaly by potom totiž podle svého přesvědčení a jejich snažení by možná stejně nemělo očekávaný výsledek.

Z odpovědí oslovených žen dále vyplynulo, že na současný vztah nekladou přehnané *požadavky*, což ale nedělaly ani ve vztahu předešlém. Přejí si prostě, o to však důležitější věci. Většinou od partnera očekávají to, co jim vlastně již poskytuje, a co v předešlém vztahu postrádaly a to jsou na oplátku ochotny poskytnout i ony partnerovi. Jmenovitě je to spolehlivost, věrnost či porozumění.

Jednou z podstatných věcí, kterou výzkum přinesl, je skutečnost, že ženy i po nezdařeném vztahu nerezignují a přejí si navázat vztah nový, i když třeba jen takový nezávazný. Některé z nich by si to možná dříve asi nepřipustily, ale teď, když přítele mají, jsou evidentně spokojenější. Každý člověk zkrátka chce, aby byla uspokojována jeho potřeba souznění a lásky, a to nejenom té rodičovské.

Pokud by se srovnala teorie s praxí, tedy to, co je uvedeno v odborné literatuře s tím, co ve skutečnosti vyplynulo z rozhovorů s reálnými ženami středního věku, našly by se jak shody tak i rozdíly. Autoři, z jejichž poznatků bylo čerpáno v teoretické části práce, lokalizují první partnerskou krizi zhruba kolem třetího roku a druhou pak kolem roku sedmého. Podle toho by se dalo říci, že vztahy respondentek se rozpadly převážně v důsledku druhé partnerské krize, protože trvaly v průměru právě sedm let. Naproti tomu vztahy současné v šesti případech ještě ani té první kritické hranice nedosahují. Co se týče příčin rozpadu vztahu, daly by se všechny oslovené ženy zařadit do některé z kategorií, které ve své práci

uvádí I. Plaňava (2002), to znamená, že příčinou je nejčastěji celkové odcizení, problémy v komunikaci či nevěra. V odborné literatuře bylo dále uvedeno, že po rozchodu by neměl být další vztah navázán ukvapeně, což si myslím, že respondentky splnily, poněvadž ty si našly nového partnera po necelém roce až šestnácti letech.

M. Vágnerová (2007) je toho názoru, že druhá manželství jsou rizikovější než ta první, tudíž obvykle i méně úspěšná. To je v rozporu s výsledky mého výzkumu, poněvadž všech jedenáct žen se cítí být v současnosti spokojenější. Domnívám se, že příčina tohoto rozdílu tkví hlavně v tom, že mé respondentky mají své minulé vztahy již vyřešeny a problém není ani mezi jejich dětmi a novým partnerem. To myslím, není typické. Je to dáno tím, že děti jsou většinou už dospělé a žijí vlastním životem, takže jsou rády, že si matka někoho našla a není sama. Jestliže jsou děti naopak mladší, je situace podle mne bezproblémová z toho důvodu, že nedošlo k situaci, kdy by byly spolu nuceny žít zhruba stejně staré děti z různých manželství v jedné domácnosti. Pouze v jednom případě mají partneři děti podobného stáří, ti spolu ovšem nebydlí, a tak se i jejich děti považují za kamarády, kteří na sebe nemusejí žárlit, nebo spolu soupeřit. Dále si myslím, že důvodem větší spokojenosti čtyř mých respondentek je skutečnost, že mají s partnerem volnější vztah, nežijí spolu a berou se jako přátelé. Tím se vyhnou některým konfliktům a sebe alespoň částečně uchrání před dalším zklamáním. Sedm žen je spokojenějších proto, že našly partnera, který jim po povahové stránce lépe vyhovuje. Ve vztahu předešlém podle svých slov zvolily druhou špatně, což dnes už vědí a dávají si na určité věci větší pozor. Manželství dvou posledních žen ztroskotalo na tom, že bylo bezdětné. To druhé je tedy spokojenější proto, že v něm již děti jsou. Jedna žena má se současným partnerem děti svoje, druhá je stále bezdětná, ovšem její partner už má třináctiletou dceru, se kterou si i žena dobře rozumí, a navíc nezaznamenává ze strany partnera žádné výčitky v tom smyslu, že stále nemůže přijít do jiného stavu.

Co se týče příčin rozpadu vztahu, daly by se všechny mnou oslovené ženy zařadit do některé z kategorií, které ve své práci uvádí I. Plaňava (2002), to znamená, že příčinou je nejčastěji celkové odcizení, problémy v komunikaci či nevěra. V odborné literatuře bylo dále uvedeno, že po rozchodu by neměl být další vztah navázán ukvapeně, což si myslím, že mé respondentky splnily, poněvadž ty si našly nového partnera po necelém roce až šestnácti letech.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla problematika partnerských vztahů žen v období střední dospělosti. V teoretické části byly nejdříve vymezeny základní pojmy, které s prací úzce souvisejí, následně byl čtenář uveden do zkoumané problematiky. *„Hlavním cílem praktické části potom bylo porovnat spokojenost žen středního věku v současném partnerském vztahu oproti vztahu předchozímu“*. Výsledky nemohou být sice příliš zobecněny, poněvadž byl proveden rozhovor „pouze“ s jedenácti ženami, přesto byly získány cenné informace pro lepší porozumění zkoumanému problému. Z dat se postupně vynořily odpovědi na výzkumné otázky, čímž byly splněny stanovené cíle. Z výsledků především vyplynulo, že všechny respondentky jsou v současném partnerském vztahu zatím spokojenější než ve vztahu předešlém, maximálně hodnotí oba vztahy srovnatelně. To se ovšem týká jen těch případů, kdy byl dobrý i předchozí vztah. Příčiny větší spokojenosti nacházejí jak v osobě partnera, nejrůznějších okolnostech, tak v proměně sebe samotné. Svou změnu shledávají v tom, že jsou starší, zkušenější a leckdy mají už i jiné priority. Jejich nový partner je zase podle nich v určitých věcech lepší než ten bývalý, zpravidla má pro ženu přijatelnější povahové vlastnosti a více si spolu rozumějí. Z jiných okolností ženy uváděly například první bezdětné manželství, což představovalo problém nebo jinou formu vztahu v tom smyslu, že ten současný je nezávažnější, poněvadž spolu s přítelem nebydlí, čímž podle nich mnoha nedorozuměním předejdou. Naproti tomu za rozpad vztahu nepřisuzuje žádná z žen vinu sobě a ani kdyby se mohly v čase vrátit zpátky, nic jinak by neudělaly. Na partnera nekladly příliš vysoké požadavky, přesto k zániku vztahu došlo. I tak všechny na minulém vztahu nacházejí též nějaké pěkné momenty, alespoň zpočátku, a nepovažují ho za promarněnou část života.

Pro *další výzkum* by určitě nebylo špatné udělat s ženami rozhovory na stejné téma po nějaké době znovu a zjistit, zda se v jejich hodnocení něco nezměnilo. To proto, že mnohé jsou se svými současnými partnery kratší dobu než byly s těmi předchozími, takže srovnání v tuto chvíli není ještě tak úplně přesné, na což některé i samy upozorňují. Určité problémy mohou stále časem nastat, a to se týká převážně žen, které momentálně s partnery nebydlí a v budoucnu by se to změnilo. Jiný výzkum by dále mohl být zaměřen na to, jak spolu nyní dnes již bývalí partneři vycházejí, jestli se ještě někdy vídají a zda čas již ty největší rány zahojil.

Tato *bakalářská práce* tedy nabízí různé pohledy na problematiku partnerských vztahů a *přináší* příběhy jedenácti konkrétních žen. Jde sice o subjektivní názory, přesto nespátřuji jejich význam pouze v zajímavé tematice. Pro mě osobně byl výzkum nevšední a novu zkušeností a získané výsledky mnohdy překvapivým zjištěním, zvláště když jsem porovnála teorii s praxí. Závěry provedeného výzkumu ovšem nepřinášejí zaručené návody, jak si co nejlépe vybrat a udržet partnera, ani neposlouží k nějakému většímu *praktickému využití*, poněvadž vztahy jsou natolik vrtkavé a individuální, že příliš generalizovat nelze. Ženám z tohoto konkrétního výzkumného vzorku se zkrátka první volba partnera nepodařila, ať už byla chyba na straně jejich protějšku či v jiných okolnostech. Důležité ovšem je, že neztratily naději a navázaly vztahy nové, prozatím většinou uspokojivější. Tuto skutečnost považuji za potvrzení toho, že i když je člověk zklamaný a „na dně“, neměl by zatrpknout, protože nikdy neví, co pěkného pro něj život ještě připravil, a to se samozřejmě týká nejen partnerských vztahů. Na úplný konec bych chtěla pouze říci, že problematika partnerských vztahů je velmi citlivé a různorodé téma, které ovšem stojí za to pořádně ze všech možných úhlů prozkoumat a ze získaných výsledků si vzít pro sebe něco do života, nějaké ponaučení nebo alespoň srovnání, protože aby byl vztah kvalitní, je nutné o něj neustále pečovat a nebrat ho jako samozřejmost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BŘICHÁČEK, V. Odolnost rodiny. PLAŇAVA, I. PILÁT, M. (eds.). In *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2002. s. 10-19. ISBN 80-86598-36-5.
- [2] CIBULEC, J. *Manželské praktikum*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1984. 302 s.
- [3] HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [4] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [5] HILL, G. *Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 283 s. ISBN 80-7178-641-1.
- [6] KLIMEŠ, J. *Partneři a rozchody*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 240 s. ISBN 80-7367-045-3.
- [7] KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1985. 235 s.
- [8] LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- [9] MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. (ed.) *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. 78 s. ISBN 80-7315-078-6.
- [10] MAŤEJKOVÁ, E. *Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1832-3.
- [11] MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [12] NOVÁK, T.; POKORNÁ, A. *Peníze v manželství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 128 s. ISBN 978-80-247-1618-3.
- [13] OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 176 s. ISBN 80-7178-403-6.
- [14] PERNEROVÁ, R. *Tabu v rodinné komunikaci*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 168 s. ISBN 80-7178-363-3.

- [15] PLAŇAVA, I. *Jak se (ne)rozvádět*. 1. vyd. Praha: Grada, 1994. 120 s. ISBN 80-7169-129-1.
- [16] PLAŇAVA, I. *Mladá manželství v krizi: dříve a dnes*. PLAŇAVA, I. PILÁT, M. (eds.). In *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2002. s. 66-72. ISBN 80-86598-36-5.
- [17] PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství: Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 2. vyd. Praha: Triton, 2004. 208 s. ISBN 80-7254-374-1.
- [18] PRAŠKO, J. *Asertivita v partnerství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 236 s. ISBN 80-247-1246-6.
- [19] SONET, D. *Dobrý partnerský vztah: Jak dosáhnout harmonického manželství*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 144 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [20] ŠMOLKA, P.; MACH, J. *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.
- [21] ŠMOLKA, P. *Muž a žena – návod k použití*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. 160 s. ISBN 978-80-7367-573-8.
- [22] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [22] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.
- [23] WEISS, P. ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-558-X.
- [24] Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Seznam otázek
- P II Rozhovor s Helenou
- P III Rozhovor s Anetou
- P IV Rozhovor s Radkou
- P V Rozhovor s Petrou
- P VI Rozhovor s Lenkou
- P VII Rozhovor s Věrou
- P VIII Rozhovor s Martinou
- P IX Rozhovor s Nad'ou
- P X Rozhovor s Janou
- P XI Rozhovor s Pavlou
- P XII Rozhovor s Marcelou
- P XIII Seznam kódů

PŘÍLOHA P I: SEZNAM OTÁZEK

- 1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?
- 2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?
- 3) Kde a jak jste se seznámili?
- 4) Žijete spolu? Chtěli byste se vzít?
- 5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?
- 6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).
- 7) Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?
- 8) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?
- 9) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?
- 10) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?
- 11) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?
- 12) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S HELENOU

Helena, 42 let

Helena je zaměstnaná jako úřednice, je rozvedená, má devatenáctiletou dceru a přítele (49 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Asi sedm měsíců.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

Zhruba po šestnácti letech. Mezi tím jsem ale měla ještě jednoho partnera, asi dva roky.

3) A to bylo kdy přesně?

Můžou to být tak čtyři roky.

4) Kde a jak jsi se s tím současným přítelem seznámila?

Úplnou náhodou, přisedla jsem si k němu ve vlaku a začali jsme si povídat. Jeli jsme spolu necelé dvě hodiny, bavili jsme se a hodně jsme se nasmáli, tak jsme si vyměnili čísla. Vůbec bych už něco takového nečekala.

5) Žiješ s ním nebo chtěla bys?

Nežiju a zatím ani nechtěla. Známe se chvíli, každý máme svoje a takové občasné setkávání nám oběma vyhovuje. Navíc od sebe bydlíme asi třicet kiláků, oba pracujeme, takže i to je důvod. Určitě bych to nechala tak, možná bych to nezměnila ani později.

6) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jsem spokojená maximálně, asi proto, že to není takový ten klasický partnerský vztah. Jsme si vzácní, těšíme se na sebe a ten druhý nás zná jen v tom lepším světle, a to dělá hodně. V podstatě jsem si zvykla žít sama s dcerou.

7) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Jo, určitě. Ale je to tím, že spolu nežijeme, neznáme tolik svoje špatné vlastnosti. Taky je tu rozdíl věk. V prvním vztahu jsem měla přes dvacet, teď mám dvaadvacet, tak i to.

8) Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

Tak osoba partnera určitě taky, ale i ten věk. Já jsem, myslím, pořád stejná, jenom mám víc let, možná i více zkušeností a trochu jiný pohled na věci.

9) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Trval tři roky a ztroskotal na tom, že můj muž byl hodně na ženské a já po porodu přibrala a navíc jsem měla plno práce s malou a na něj neměla čas, tak mi utekl. Teď to беру už jinak, ale tehdy to fakt moc bolelo. A na začátku to bylo dobré, takové normální, nevšimla jsem si, že je takový nevyzrálý záletník (smích).

10) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Určitě ne. Já jsem nic špatně neudělala, to on neměl pochopení, byl nevyzrálý a myslel jen na sebe. Že odešel, byla jeho chyba (smích).

11) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Chlapům už moc nevěřím, nepouštím si je moc k tělu. K životu je nijak nepotřebuju, tak proč se zbytečně trápit a přidělovat si starosti.

12) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

Asi žádný. Radka (dcera) má svého přítele a když já se také s někým scházím, tak jí to nevadí. Pak si doma o všem povíme, jsme jako kamarádky, a to je bezva. Asi kdyby u nás bydlel, tak by to bylo jiné, nebo kdybych se odstěhovala já, ale takhle je to úplně perfektní. Jo, a o jeho dětech vím, že nějaké jsou, už starší, ale jinak, je to asi divné, ale nedostali jsme se pořádně nikdy k tomu.

13) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Očekávám to, co je. Vidíme se tak akorát, někam spolu zajdem, popovídáme si. Musím říct, že si moc rozumíme a také mi stouplo sebevědomí. Nechci od něj vlastně nic jiného.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S ANETOU

Aneta, 35 let

Aneta pracuje jako servírka, je rozvedená, má syna (6 let) a přítele (32 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Plus minus dva roky.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

Byla jsem teda ještě vdaná, takže nejdřív probíhaly oba vztahy souběžně (smích).

3) Co tě k tomu vedlo? Nebyla jsi s manželem spokojená?

Já nevím, nepřemýšlela jsem o tom, prostě se to stalo. Adam (současný přítel) se mi líbil, přitahoval mne, tak jsem nad ničím nepřemýšlela. Můj bývalý byl sice hodný, ale když to tak blbě řeknu, asi to už byla nuda. Jo, bylo mi ho líto, on se totiž pořád snažil náš vztah zachránit. Když se to dozvěděl, tak mi byl ochoten odpustit, ale to se už nedalo. Taky mi teda bylo líto Patrika (syn), že mu беру tátu, ale já chci být taky spokojená, mám taky jen jeden život. Prostě jsem nepřemýšlela hlavou, ale srdcem, ale nelituju.

4) Tak dobře, teď mi pověz, kde a jak jste se seznámili?

V práci. Takže v hospodě, byl tam stálým hostem (smích). Ale vážně, však víš, vždyť ho znáš, není to žádný ochlasta, jen se rád chodí bavit.

5) Víš, že spolu žijete, chtěla by sis ho vzít?

Teď ne, jsem celkem čerstvě rozvedená, nechci se za chvíli rozvádět podruhé (smích). Nechávu všemu volný průběh.

6) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jasně že jsem spokojená, kdybych nebyla, bylo by to blbý, protože bych už ani neměla kam jít (smích). Ještě furt se mi líbí úplně všechno.

7) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

No, tak zatím není stereotypní, ale nechci to zakřiknout. Žijeme spolu teprve rok, tak jen čekám, kdy nám něco na sobě začne vadit. Lepší to zatím je.

8) Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

No, to je stoprocentně v partnerovi. Má úplně jinou povahu, než můj bývalý, je prostě jiný, asi mně bližší, jsme si víc podobní. Já jsem furt stejná, aspoň jsem žádné změny nezaregistrovala.

9) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Trval tak nějak šest let a zkrachoval na tom, že byl stereotypní a ubíjející. Třeba kdyby byl Radim (bývalý manžel) jiný, nebo jsem nepotkala Adama, tak by to bylo jinak. No a nejdřív byl dobrý, jinak bych s ním nebyla. I když je fakt, že vlastně už ani nevím, čím mne tehdy dostal, protože on byl furt stejný, takový usedlý. To já potřebuju trochu vzrůšo (smích).

10) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Ne, ale jsem ráda, že je to za mnou. Neměnila bych nic, ale nechtěla bych to znovu prožívat.

11) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Nevím, jak jsem říkala, Radim je hodný a mám s ním syna. Toho bych jinak asi neměla.

12) A působí tvůj syn nějak „rušivě“ na současný vztah?

Ne, aspoň jsem si nevšimla. Adam má Patrika rád, dokonce se mu líbí, jak je Patrik otrkaný a nestydí se. On byl prý taky takový, zlobil, tak se mu to líbí (smích).

13) Má i Adam nějaké děti?

Ne, nemá.

14) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

No, tak očekávám, že se o nás postará, že nás bude mít rád a že budeme už furt spokojení (smích). Ne, to by sice bylo pěkné, ale budu trochu realističtější. Stačí, když bude všechno tak, jak je to teď. Je to takový normální, obyčejný život, ale ne tak obyčejný a stereotypní jako s Radimem. No, a já jsem ochotná poskytnout sebe a svou lásku (smích). Nevím, co mám k tomu jako říct.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR S RADKOU

Radka, 36 let

Radka pracuje jako učitelka, je rozvedená, bezdětná, nyní vdaná podruhé (manžel 44 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Jsem vdaná dva roky.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu si nový vztah navázala?

Za tři roky.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Seznámili jsme se na školení, já byla po rozvodu dost zdrcená. Mirek mi o přestávce přinesl kafe a dali jsme se do řeči. Vzali jsme si na sebe kontakt a Mirek mi už za tři dny volal, pozval mne na večeři, a tak to nějak všechno začalo.

4) Žijete spolu?

Ano, skoro hned od začátku.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jsem spokojená. Manželství mám hezké, rozumíme si. Máme dva kokršpaněly, chodíme s nima na procházky, jinak jezdíme na kolech, v zimě lyžujeme. A jinak...no, to je takové citlivé...je mi líto, že jsem ještě neotěhotněla...ale pořád mám ještě naději.

6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Hm, to se nedá říct. Oba vztahy byly hezké. Teda ten současný stále je. Shodné body? Rozumíme si, stále spolu něco podnikáme. No, a rozdíly...nevím, vlastně ano, v tom to je. S Milošem jsme oba moc chtěli dítě, s Mirkem chci dítě více já. Mirek už má dceru.

7) Takže ta malá změna je v osobě partnera? Změnila ses i ty nějak?

Ne, v osobě partnera ani tak ne, spíš v okolnostech. Já jsem se nezměnila, teda asi.

8) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Brali jsme se hrozně mladí. Bylo to hezké, bylo mi devatenáct a byla jsem těhotná. Jenže jsem potratila. Bylo mi to líto, jasně, jenže jsem netušila, že bude tak těžké otěhotnět znovu. Tehdy jsem si říkala, že jsem ještě mladá a budu mít alespoň dvě děti. Já byla jedináček, ale Miloš je ze čtyř dětí, vždycky chtěl velkou rodinu. Byli jsme spolu dvanáct let a nic. Jinak jsme si žili hezky, cestovali jsme, chodili na všelijaké akce sportovní a tak. Pak ale k Milošovi nastoupila do práce holka po maturitě a on se zamiloval. Myslím, že kdybychom měli děti, nedopadlo by to tak. Zkrátka se zamiloval a tím to skončilo. Dnes už má dvě děti. Vím, jak po nich toužil, přeju mu to, ale i já bych moc chtěla. My se poznali už na gymplu. Vlastně to bylo všechno hezké až na ten poslední rok. Ale to je život. Ale já mu to až tak nezazlívám. Chápu ho. Kdybych věděla, že já někde jinde budu mít dítě, udělala bych to taky.

9) Kdyby si to mohla vrátit zpět, udělala bys něco jinak?

Nic bych neměnila. Samozřejmě, kdybych měla tu moc, přičarovala bych si dítě. Jinak bych neudělala nic, Miloš prostě odešel a já ho nemůžu nutit, aby byl se mnou.

10) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Jo, byli jsme mladí, bylo to hezké,...vzpomínky.

11) Říkala jsi, že tvůj současný partner má dceru. Jaký máte spolu vztah?

Ano, je jí třináct a je to prima holka. Já Mirka poznala jako rozvedeného, takže ve mně Linda nevidí rozvracečku manželství a snad mne má i trochu ráda. Jinak jsem ráda, že ji Mírek má. Doufám, že spolu také budeme mít jednou dítě, ale necítím z jeho strany tak velký tlak jako od Miloše.

12) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Máme se rádi, snad to tak i zůstane. Já bych velmi ráda Mirkovi poskytla dítě.

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR S PETROU

Petra, 35 let

Petra pracovala jako servírka, v současné době je na mateřské dovolené. Z prvního vztahu má devítiletou dceru Andreu, nyní je vdaná, manžel (36 let), dcera (2 roky).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Tři a půl roku.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

To je těžká otázka. Teda můj předchozí vztah tak nějak byl a nebyl. Já vlastně ani nevím, kdy mám říct, že jsme se rozešli...no, nejspíš, když se Vlasta odstěhoval. Ono to tam nefungovalo už dlouho...takže teda asi za tři, čtyři roky.

3) Kde a jak jste se seznámili?

My se znali už dlouho, hráli jsme spolu hokej a už delší dobu jsme k sobě měli tak nějak blíž. Myslela jsem si, že se Martinovi líbím, ale on se osmělil, až když jsme šli jednou výjimečně po hokeji celá parta posedět do hospody (smích).

4) Žijete spolu? Vzali jste se?

Jo, obojí tak nějak dva a půl roku.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jsem móóóc spokojená, co víc si můžu přát. Martin má rád i moji dceru Andreu, která je teda úplně příšerná, chová se spíš jako kluk, je jí všude plno, no, je hyperaktivní. Když jsem dřív s někým byla, stačilo mu Andrejku ukázat a bylo po nápadníkovi (smích). Tak jsem si řekla, že mne Martin asi opravdu miluje, když mne chce i s Andreou. I když je pravda, že teď doma Andrejku občas řešíme. Ona není nevychovaná, je jen taková hlučnější, a tak máme třeba i rozdílné názory na její výchovu. Tak já Martinovi říkám, že teda ať se ukáže, jestli naše společné děti budou hodnější a klidnější, ale to je spíš takové pošťuchování.

6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Jé, nebe a dudy. To se srovnat nedá. Oba jsou úplně jiní. S Vlastou byla sranda, chodili jsme spolu pařit, ale jinak byl na nic. Jenže já s ním otěhotněla, tak jsme to spolu zkusili, ale nešlo to. Vlasta byl pořád stejný, nezodpovědný. To Martin je úplně jiný. Je strašně hodný, pozorný a máme stejné zájmy, já na ženskou asi trochu netradiční, hraju hokej a baví mne sport tak vůbec. Ale díky tomu jsme se taky seznámili.

7) Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

Jasně, že můj vztah je jiný díky Martinovi. Já se asi taky trochu změnila, vlastně dost. Zklidnila jsem se, už vím, že s chlapem, co je s ním v hospodě sranda, nemusí být taková sranda i v životě (smích).

8) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Na totální nezodpovědnosti ztroskotal. On třeba odešel v pátek, že jde za klukama a v neděli večer se vrátil. Chlastal, hulil. Ale na druhou stranu, já dala Andrejku k našim a kolikrát jsme byli také spolu někde. Jenže takhle nejde žít pořád, já už to pochopila, on ne. Byli jsme spolu necelé čtyři roky a bylo to dobré vážně jen když jsme se byli někde bavili. Jinak v normálním životě ne. S Vlastou něco řešit nemělo smysl, on by se nejradši bavil pořád. Já pak ale otěhotněla, tak jsme se k sobě nastěhovali, že to zkusíme, ale to už jsem říkala. Totální úlet.

9) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak?

No, nemůžu říct, že bych nechtěla otěhotnět. Asi by bylo jednodušší, kdybych ho nepotkala, ale stejně bych nejspíš potkala nějakého jiného cvoka. Já měla tehdy jiné měřítko. Asi bych si tehdy Martina ani nevšimla. Abych ho mohla ocenit, musela jsem prožít to s Vlastou. Já sama byla tehdy dost trhlá.

10) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Dal mi dceru, jinak mne nic nenapadá. A ovlivnilo mne to ve výběru partnera. Už nikdy ne prima parťák z hospody.

11) Už jsi to trochu nakousla, ale jaký má Andrejka vliv na tvůj současný vztah? Je zde nějaký problém?

No, Andrejka je hyperaktivní, byla jsem s ní i u psychologa. Učí se dobře, ale zlobí. Takže si vyměňujeme názory na její výchovu (smích). Ale žádný větší problém v tom, myslím, nikdo z nás nevidí.

12) Martin jiné děti nemá?

Ne, co vím, jen se mnou (smích).

13) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Očekávám spolehlivost, nehynoucí lásku (smích). Já to samé.

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR S LENKOU

Lenka, 44 let

Lenka pracuje jako daňový poradce, je dvakrát rozvedená, z každého manželství má jednoho syna (24let, 16 let). Nyní má přítele (46 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Jsme spolu rok a půl.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

Co jsem se rozvedla s Romanem, tak za osm let. Ale mezi tím jsem měla ještě jiné vztahy, ale spíš takové krátkodobé, prostě, není o čem mluvit.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Seznámili jsme se na plese. Byla jsem tam s kámoškou, on tam byl zase s přáteli, kteří mne znali, takže tam.

4) Žijete spolu? Chtěli byste se vzít?

Nežijeme. A svatbu už nechci. Dvakrát stačilo (smích)...i když, říká se ještě do třetice, že? (smích).

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jsem spokojená. My spolu probíráme třeba jen to, kam pojedeme na víkend, jestli půjdeme na běžky nebo sjíždět svah. Co mi vadí...no asi nic. Nejsem hloupá, jasně že vím, že když spolu nebydlíme, nemáme se proč hádat a celý ten vztah je prostě takový sváteční.

6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Marián (současný přítel) je super chlap a všichni moji chlapi byli zpočátku skvělí. Konečně jinak bych s nima nebyla. A shodné znaky mají - všichni tři jsou sportovci a mají smysl pro humor.

7) Takže který z těch vztahů byl přeci jen lepší a proč?

To já nevím, to tak nejde. No, tak samozřejmě ten poslední, ten je vždycky nejlepší (smích).

8) Takže ty vztahy byly v podstatě stejné? Rozdíl tedy nebyl v osobě partnera?

Asi ne, myslím, že se mi líbí prostě pořád stejný typ chlapů.

9) Změnila ses nějak ty?

Asi jsem jiná, než ve dvaceti. Asi určitě. Prostě jsem víc cynická, naučila jsem se od chlapů moc nečekat, pak můžu být jen příjemně překvapená (smích).

10) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Mám mluvit o obou vztazích? Hm, tak ten první skončil kvůli mně. Když se malý narodil, byla jsem na výšce. Honza (první manžel) doma hlídal kluka a já jezdila do školy. A tam jsem se prostě bláznivě zamilovala. Skončilo to celkem brzo, jenže Honza se to dozvěděl, a tak skončilo i moje manželství. Trvalo tři roky. Byla jsem pak rok sama a seznámila se s Romanem, za čtyři roky jsme se vzali. Nejdřív jsme byli takové to klasické manželství, ale pak jsme začali mít takový volnější vztah. Ulítávali jsme oba. Já se prostě vždycky hrozně rychle zamiluju, ale pak mne to brzo přejde a Roman to měl podobné. Nejspíš by nám takto manželství fungovalo, ale ta jedna Romanova pipka otěhotněla a tlačila ho do rozvodu. A stalo se, po šesti letech.

11) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak?

Nevím, s Romanem asi ne, vyhovovalo nám to tak, ale u Honzy bych se možná víc hlídala. I když nevím, jsem prostě taková, a to jsem navíc byla ještě mladá (smích).

12) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Ze vztahů mám kluky, stálo to za to...všechno je to život.

13) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

Kluci mají své zájmy, Mariána berou, jsou kámoši. Mariánovy děti neznám.

14) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Toleranci a já chci poskytnout taky toleranci. To prostě moji chlapi neuměli ocenit. Jinak, já nevím...všechno vlastně mám...jsem soběstačná, nezávislá. Vlastně takhle to řeknu, je to pro mne taky odměna po práci, jako že někam jdeme a tak, mám se na co těšit.

PŘÍLOHA P VII: ROZHOVOR S VĚROU

Věra, 36 let

Věra pracuje ve školství, je dvakrát rozvedená, z druhého manželství má dvě dcery (13 let a 10 let). S třetím manželem (48 let) má tříletého syna.

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Čtyři roky.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

Ani ne za rok.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Seznámili jsme se na táboře. Oba pracujeme ve školství.

4) Žijete spolu? Chtěli byste se vzít?

Jsem už skoro čtyři roky vdaná, a tak spolu i žijeme.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jo, jde to. Líbí se mi, že jsme velká rodina a taky mi vadí, že jsme velká rodina. Je to hezké, o prázdninách se třeba u nás všichni sešli, chodili jsme na výlety, večer grilovali a k tomu hráli na kytaru a zpívali. Méně příjemné na tom bylo, že jsem všem vařila a obskakovala je. Já vařím ráda, jenže to bylo skoro celé prázdniny. Už jsem pak byla unavená. Líbilo by se mi někam přijet, a aby zase třeba někdo vařil a věnoval se mně. Ale nechci, aby to vypadalo, že nejsem ráda, že tam byli, jen jsem potom byla utahaná.

6) Kdo u vás všechno byl?

Mimo jiné manželovy dospělé dcery s přáteli, jedna i s dítětem, bylo to vážně hektické, ale na druhou stranu příjemné.

7) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Zcela jistě je to teď lepší. Ivan (bývalý manžel) byl strašný puntíčkář, postupem času jsme se čím dál víc hádali, a to kvůli hloupostem... třeba že jsem koupila dvě másla a ne jedno, že se to nesní. Já mu na to něco odpověděla a už to jelo. Pak už jsem byla alergická na

všechno, co řekl. Žádné shodné znaky tu nejsou, to bych skutečně nesnesla, ještě jeden Ivan a skončila bych v blázinci (smích).

8) Vztah je tedy jiný díky osobě nového partnera? Změnilo se něco i v tobě?

Je to v osobě partnera, to určitě. Pavel (současný manžel) je dost jiný než Ivan. Ale i já jsem také asi tolerantnější, i když jak v čem...vždyť jsem rozvedená už dvakrát. Holt musím asi slevit, dokonalí partneři moc na skladě nejsou (smích).

9) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Tak vztah s Ivanem jsem navázala ještě za trvání prvního manželství, to už ale bylo nefunkční. Ivan byl galantní, pozorný, vždycky jako ze škatulky. Zajímal se třeba o věštění, četl mi z ruky. Když jsme se vzali a narodily se nám holky, byl takový tříp ťop, všechno dělal podle knížek. Na to já nejsem, dám spíš na intuici. Taky když přišel z práce, měl třeba pocit, že nemám doma dostatečně uklizeno, že jsou všude hračky. Dokonce mi nabízel, že si to vyměníme, on že půjde na mateřskou a já do práce. Ale asi to vážně stejně nemyslel, mezi našimi platy byl dost rozdíl, nešlo by to. Ale alespoň mne tím rozčiloval. Ale jinak se holkám věnoval, to ano, jen mně lezl čím dál tím víc na nervy.

10) Takže nejdříve to bylo pěkné?

Ano, ale opravdu jen zpočátku. Ivan se nikdy nepotřeboval přetvařovat, hned ukázal, jaký je, to jen já to hned neviděla...nebo viděla, ale netušila jsem, že je to až v takové míře. Ani s dobrými vlastnostmi se to nemá přehánět.

11) Jak dlouho tedy tento vztah trval?

Hm...osm a půl let...jo.

12) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Asi bych to nenechala dojít tak daleko, my jsme se pak už hádali kvůli samým maličkostem. Už jsem pak doma nebyla ani ráda, všechno mi šlo na nervy, dokonce i holky. Možná jsme si od sebe měli dát nějaký čas pauzu, získat nadhled, já nevím...to by ale asi nepomohlo.

13) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Je to kus mého života. A vím, že se časem všechno přejí, jestli mi rozumíš. Zkrátka jsem nejdřív byla opravdu z Ivana moc nadšená, ale pak mi právě ty jeho vlastnosti, pro které se mi líbil, šly na nervy.

14) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

Pavel je starší než já, má 48 let a tři dcery, dvě jsou už vdané a jedna má dítě, takže jsem vlastně už i babička. Mladá, že? Já mám dcery dvě, společného máme syna. Všichni si skvěle rozumíme a ten problém jsem už říkala. Zkrátka je nás někdy moc, pořád k nám někdo jezdí, hlavně v létě. Já mám ráda společnost, i Pavlovy děti mám ráda, ale někdy bych si zkrátka ráda udělala takový odpočinkový den, abych nemusela nic dělat, vařit pro hordu lidí, abych měla nějaké soukromí, mohla se třeba celý den povalovat s malým u bazénu a číst si knížky.

15) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Že spolu budeme spokojeni, už bych se potřetí rozvádět nechtěla (smích).

PŘÍLOHA P VIII: ROZHOVOR S MARTINOU

Martina, 43 let

Martina je podnikatelka, je rozvedená, z prvního manželství má dva syny (22 let, 21 let). Nyní je podruhé vdaná, manžel (42 let), syn (6 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Sedm let.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

Po osmi letech.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Radek k nám chodil do obchodu na svačiny. Prohodili jsme spolu pár slov...vlastně od vidění jsme se znali už dávno, pak mne jednou pozval na výlet na Radhošť. S klukama zrovna mlátila puberta, už se mnou nechtěli nikam chodit, tak jsem byla ráda, že má o mne někdo zájem.

4) Žijete spolu? Vzali jste se?

Jo, jsem vdaná šest a půl let a taky spolu bydlíme.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jo, spokojená jsem, s Radkem si rozumíme. Oba máme rádi divadlo, jezdíme spolu do Prahy na muzikály, zmluvíme si tam hotel a jsme tam přes víkend. Chodíme po památkách, jdeme na divadlo, někam na víno. Jo a jedeme vlakem, cestou si povídáme, na to by Lukáš neměl nikdy čas a ani by se mu nechtělo, trmáčet se vlakem, všude jen autem. S Lukášem jsem byla zvyklá mít víc peněz,...ale to nevadí, to není tak důležité. Po rozvodu mi Lukáš nechal dům, auto, na kluky platil dobré alimenty a dával jim vždy i něco navíc, v tomhle je skutečně velkorysý, o kapesné jsem se nikdy nemusela starat. Teď každému koupil auto, po materiální stránce se o ně vždy dobře staral. Já tak mám teď vlastně na starost jen malého.

6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Jak v čem. S Radkem si víc rozumíme, hodně spolu jsme, je to vlastně i takový můj kamarád. Lukáš měl pořád nějaké kšefty, je pravda, že se hodně vypracoval, finančně je na tom nyní opravdu dobře. Radek má plat spíš nižší průměr, ale zase má na nás čas, což já teď ocením víc než peníze, v tom je to určitě lepší. Shody tu snad žádné nejsou...nic mne ne- napadá.

7) Domníváš se tedy, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom i něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

Určitě. Každý z nich má úplně jiné priority. Já...možná si víc vážím času, co nám manžel věnuje. Na druhou stranu ale vím, že bych asi neměla takový hezký domek, kdyby Lukáš nepodnikal...taky si toho vážím.

8) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

S Lukášem jsem se rozvedla po osmi letech. Byl vždycky hodně pracovitý, stavěli jsme domek, do toho po roce kluci, podnikali jsme, no, moc jsme se neviděli. Pak jakoby z ničeho nic přišel s tím, že má novou partnerku a chce se rozvést. Ničeho jsem si do té doby nevšimla, byla jsem zvyklá, že je málo doma. Zamávalo to se mnou, nějak jsem s něčím takovým nepočítala. Lukáš byl slušný, co se týká majetku, to bylo bez problémů, ale já mu tu zradu stejně dlouho nemohla odpustit. Dokonce jsem chodila i k psychologce.

9) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, udělala bys něco jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Neudělala bych jinak nic, nevím jak, jsem jaká jsem a jiná nebudu. Navíc si nemyslím, že bych někde udělala chybu, všechno se tak nějak vyvinulo samo, nezávisle na mně.

10) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

No...to bude vypadat, že jsem na peníze, ale je pravda, že díky Lukášovi mi nevadí, že Radek moc nevydělává. A taky vím, že člověk nemůže mít všechno - peníze, volný čas, koníčky.

11) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

Synové Radka respektují, navíc jim oběma Lukáš koupil byty, takže s námi ani nebydlí. Radek děti nemá a navíc jsem já jeho první žena.

12) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Asi co každý. Nemám žádné speciální přání. Když Radek zůstane, jaký je, budu absolutně spokojená. A snad je i on spokojený se mnou (smích).

PŘÍLOHA P IX: ROZHOVOR S NAĎOU

Nad'a, 42 let

Nad'a pracuje jako administrativní pracovnice, je rozvedená, má devítiletého syna a přítele (40 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Je to takový volnější vztah...asi rok.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

Za dva roky.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Kamil je kolega z práce, ale známe se už dlouho před tím. Má pětiletou dceru a mívá ji někdy přes víkend. Když jsem se rozvedla, domluvili jsme se, že s dětmi si uděláme akci. Tak takhle...je to spíš vztah přes děti, v práci jsme si o nich vykládali. My jsme si rozuměli ještě když jsem byla vdaná, ale s mým rozvodem to opravdu nemá co dělat.

4) Žijete spolu? Chtěli byste se vzít?

Každý bydlíme sám, to je optimální. A jestli bychom se chtěli vzít, to nevím, to je ještě moc brzy, zatím jsem ráda, že mám doma klid, je nám s Matoušem (syn) takto zatím dobře.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jsem relativně spokojená. Mám si s kým popovídat o problémech, i s dětmi někam jdeme. Co mi vadí?... Asi celkem nic, my spolu zase tak moc nejsme.

6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Je lepší, hlavně v tom, že spolu nežijeme ten všední život. Někam spolu jdeme, je to pěkné, ale pak zase všichni do svého bytu. Já se vdávala poměrně pozdě, asi jsem zvyklá být spíš sama, těžko se přizpůsobuji. Shodné znaky? Tak...oba jsou to chlapi (smích), opravdu nevím.

7) Domníváš se, že má na podobu vztahu vliv osoba nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

Kamil je povahově jiný než Dan (bývalý manžel), to určitě. Víc se o mě zajímá, řekla bych, že je lepší člověk než Daniel. I když je pravda, že Dan býval dříve také jiný, to až teď myslí už jen na sebe, hodně se změnil.

8) Je tedy vztah jiný díky osobě nového partnera?

To také, ale svou roli tu určitě hraje i délka a hloubka vztahu.

9) A ty ses nějak změnila?

Tak...asi taky. Neměla jsem to lehké. Nejdřív jsem dvakrát potratila, když se narodil Matouš, bylo s ním moc práce, opravdu jsem se mu hodně věnovala, ale stále ještě špatně chodí. Byla jsem unavená, měla depky, na všechno sama, Dan chodil z práce pozdě a co se doma děje, ho nezajímalo. Chtěl si odpočinout.

10) V čem jsi tedy teď jiná?

Řekla bych, že spoléhám více jen na sebe, už jsem si dokázala, že vše zvládnu sama. Jsem samostatnější.

11) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Sedm let jsme byli s Danem manželé. Na čem vztah ztroskotal? To jsem už říkala. Dan se o mne ani o Matouška vůbec nezajímal, spíš mi doma jen překážel a s ničím mi nepomohl. Přišel z práce a čučel na televizi a ještě čekal, že kolem něj budu běhat a nosit mu jídlo. Stal se z něj hrozný sobec.

12) Zpočátku vztahu to bylo jiné?

Tak...ani nevím...neuvědomuji si to. Je pravda, že jsem si Dana vzala vlastně hlavně proto, že jsem měla věk, chtěla dítě, on byl volný, i když rozvedený a zdálo se mi, že je takový slušný, hodný. Nikdo není dokonalý, ale zdálo se mi, že by nám to mohlo klapat.

13) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Ne, to ne. Jsem teď spokojená, rozvodu nelituju.

14) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Samozřejmě, mám Matouše.

15) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

Žádný problém není. Matouš je mírný a tichý kluk a s Kamilovou Markétkou si rozumí. Vlastně kdoví, jestli bychom se dali dohromady, nebýt našich dětí.

16) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Nic...pohodu, já nevím. Jsem tři roky po rozvodu, užívám si klidu. Ještě asi nejsem ochotná nic poskytnout kromě těch víkendů.

PŘÍLOHA P X: ROZHOVOR S JANOU

Jana, 45 let

Jana pracuje jako dělnice u pásu, je rozvedená, má sedmnáctiletou dceru a přítele (31).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Od jara, takže necelý rok.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

To je už doba...za sedm let po rozvodu.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Seznámili jsme se na inzerát. Ale jako já ho nepodávala, to kámoška, měla jich víc a přemluvila mě. Podotýkám, že tam nebylo napsané, že je mu teprve jednatřicet, takže při setkání jsem zažila šok.

4) Ty ses chtěla s někým seznámit nebo to bylo jen kvůli té kamarádce?

Vyloženě kvůli ní, sama bych do toho nikdy nešla, nikoho jsem ani nehledala.

5) Proč s ním tedy jsi?

Rozmyslela jsem si to, je mi s Filipem moc hezky. Jako já bych byla ráda, kdyby to vydrželo co nejdéle, ale snažím se držet trochu při zemi. Je to takový nerovný vztah.

6) Žijete spolu? Chtěli byste se vzít?

Ne, navštěvujeme se. Ale jako jinak vůbec nepřemýšlím o budoucnosti, žijeme přítomností, radši. Já totiž nejsem žádná herečka nebo kdovíco, abych měla takového zajíce.

7) Jsi tedy momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Momentálně jsem přímo šťastná. Já se s ním nasměju, někdy si připadám větší pubertáčka než Barča (dcera). Já se fakticky dlouho s nikým takhle nenasmála, máme stejný smysl pro humor a je mi s ním moc dobře. Jenže pak spolu někam jdeme a já mám pocit, že vypadám jako jeho máma, že je to takové trapné. On na těch jednatřicet nevypadá, je takový drobný, chlapecký, působí mladší. Vlastně mne překvapuje, že se mu líbím, ale on říká, že se mu líbí vyzrálejší ženy, tak asi jo. Já se s ním cítím úžasně, má psa, a tak chodíme na procház-

ky. Já poslední dva roky chodila ven buď sama, nebo s kámoškou, Barča má teď kluka a se mnou ji to už nebaví.

8) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

No, já nevím, co na to říct. Je těžké srovnávat nesrovnatelné. To je úplně o něčem jiném. Lepší to určitě je, ale to proto, že s Jirkou (bývalý manžel) jsme se ke konci už jen hádali, kdežto s Filipem jsem zatím moc spokojená. Ty dva vztahy jsou ale natolik jiné, že se srovnat nedají.

9) Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

Ve mně se nic nezměnilo. A v osobě partnera to nejspíš taky bude, možná taky to, že kdybych po Jirkovi nic nechtěla, možná bysme taky byli v pohodě. A naopak, kdybych po Filipovi chtěla, aby se staral o rodinu, dopadlo by to stejně jako s Jirkou, jako já nevím.

10) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Trval devět let a skončil na denodenních hádkách. Nedokázali jsme spolu v klidu žít, ještě tchyně se nám do všeho pletla, nedalo se to vydržet. Žádný konkrétní důvod ale jako nebyl, jen jsme spolu nemohli už žít.

11) Bylo to takto od začátku?

Ne, tak to víš, že až postupem času.

12) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, udělala bys něco jinak?

To bych musela vědět, jak to dopadne. Ale to se tak nedá, možná dobře, že člověk neví, co ho čeká.

13) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Jo, v manželství jsem skoro přišla o nervy, to je tak jediné, co mi to dalo, a pak teda dceru. Na tu bych určitě neměla zapomenout (smích).

14) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

V pohodě. Filip je bezdětný a Bára ho k mému velkému a milému překvapení vzala až moc dobře. Dokonce se ptá, kdy Filip zase přijde, a to jako s opravdovým zájmem, musím po-

dotknout. Je ráda, že na ní tolik nevisím, dlouho jsme byly jen samy dvě. Já od rozvodu nikoho neměla. Ne, že by nebyl zájem z druhé strany (smích), ale já nějak neměla čas, chuť, neměla jsem zájem.

15) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Nic po něm nechci, nemůžu ho nutit, aby se vázal na ženskou o čtrnáct let starší. Kdybychom se potkali dříve, možná bych ještě mohla mít dítě, ale na to už je teď pozdě. I když Filip říká, že děti nikdy nechtěl. Co já mu můžu poskytnout? Snad jen svůj čas, pozvat ho na oběd, jít do přírody, jinak nevím.

PŘÍLOHA P XI: ROZHOVOR S PAVLOU

Pavla, 45 let

Pavla je na invalidním důchodě, je rozvedená, má dceru (24 let), vnučku (2 roky) a přítele (49 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Vztah mám necelých pět let.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu jsi ho navázala?

No...po osmi letech po rozvodu, vidíš, já jsem to takhle nikdy nepočítala.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Po rozvodu jsem byla s Ivetkou docela dlouho sama a vyhovovalo mi to. Pak ale umřela máma a Iveta si našla kluka a mně bylo smutno. Byla jsem s tátou na chalupě a potřebovali jsme spravit střechu. Hledala jsem někoho na opravu a přišel Olda ještě s kamarádem, a pak jsme se během léta sblížili.

4) Žijete spolu? Chtěli byste se vzít?

Olda se svou ženou nežije, ale pořád je ženatý. Jinak teda spolu bydlíme tři roky a něco.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Jsem spokojená. Možná bych měla říct, že mi vadí, že chodím s ženatým chlapem, ale vlastně vůbec mi to nevadí. Olda má svůj vztah vyřešený, děti má dospělé a žádné úřední potvrzení nepotřebujeme.

6) Co se ti v tomto vztahu líbí?

Líbí se mi ten vztah celkově, ale nechci to zakřiknout.

7) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Když jsme byli s Pepou pět let, tak to taky bylo dobré, takže já radši nebudu nic říkat.

8) Takže žádné srovnání?

Radši ne.

9) Domníváš se, že je vztah jiný díky osobě nového partnera nebo je v tom něco jiného? Změnilo se něco i v tobě?

Já jsem bohužel jiná v tom, že jsem nemocná. Ve mně se změnilo to, že v prvním vztahu jsem měla dvě ledviny, teď mám jen jednu (smích). Ale to není moc k smíchu, že? Ty vztahy jsou jiné. Tak uvidíme, jak dlouho to vydrží, co budu říkat za pár let (smích).

10) V čem se tedy ty vztahy liší?

Zatím asi hlavně v délce a taky jak je každý člověk jiný, tak je i každý vztah jiný.

11) Takže je to i partnerem?

Tak asi jo, něco na tom asi bude.

12) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

Zpočátku to bylo moc pěkné, ráda na to vzpomínám, ale hlavně proto, že jsem byla mladá, hezká, zdravá, všechno před sebou. Měla jsem dítě, rodiče, i když tátu ještě stále mám. Tam byl problém ten, že jsme všichni bydleli v malém bytě, já jsem byla zvyklá se svými rodiči hodně být, a to Pepa nechápal. Já jsem už od šestadvaceti v invalidě, tak jsme přes léto jezdili s našima na chalupu, byli jsme tam od jara do podzimu. Teda, já, Ivetka a naši. Pepa zůstal doma a jezdil za náma na víkendy. A pak si někoho našel. Možná se ani nechtěl rozvádět, já nevím, ale přišla jsem na to a vyhodila ho z bytu.

13) Jak dlouho jste spolu byli?

Manželé jsme byli...devět let.

14) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak? Přešla by si některé skutečnosti?

Já možná mohla počkat, až se Pepa sám přizná a řekne, co s tím chce dělat. Možná jsem všechno rozhodla za něj. Jenže stejně bych nejspíš nedokázala dělat, že nic nevím, to by nešlo. Nemusela jsem jednat tak radikálně...i když stejně bych mu to asi neuměla odpustit. Strašně mě zklamal. Neměla jsem ho nechávat tak dlouho pořád samotného, ale takhle bych byla doma zase sama já, když on by byl v práci a naši na chalupě. Ale ne, ničeho nelituju, asi to tak být mělo.

15) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Já nevím, nic mne nenapadá.

16) Jaký vliv mají na nynější vztah tvé nebo partnerovy děti ze vztahu předešlého? Je zde nějaký problém?

Iveta i Oldovy dvě dcery jsou dospělé, takže není co řešit, s námi nebydlí. Žádné nepřátelství ani z jedné strany nepociťuju.

17) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Přála bych si asi hlavně tu věrnost, no a aby mě měl Olda rád takovou, jaká jsem a vydrželo nám to. To můžu na oplátku poskytnout i já.

PŘÍLOHA P XII: ROZHOVOR S MARCELOU

Marcela, 38 let

Marcela pracuje jako účetní, je rozvedená. S druhým manželem (38 let) má tři děti (2, 4 a 7 let).

1) Jak dlouho trvá tvůj současný vztah?

Mám vztah osm let.

2) Za jak dlouho po předchozím vztahu si nový vztah navázala?

Čtyři roky po rozvodu.

3) Kde a jak jste se seznámili?

Seznámili jsme se v práci. Byl svobodný, já rozvedená. U nás jsme vlastně byli jediní dva mladší nezadaní, tak to nějak vyplynulo samo. A klape nám to.

4) Žijete spolu? Vzali jste se?

Ano, před osmi lety, žijeme spolu.

5) Jsi momentálně ve vztahu spokojená? Co se ti líbí a co ti naopak vadí?

Je to fajn, máme spolu tři kluky, děti jsem vždycky moc chtěla. Rosťa je bezvadný táta, blbne s nima...jen si myslím, ale to je taková pitomost...no Rosťa vypadá dost mladší než je, tak by mohl trochu zestárnout. No, to je fakt blbost, ale stejně, jsme stejně staří, ale vypadá to, že mám nějakého zajíce (smích). Já a ještě něco z těch negativ. Mohli bychom mít trochu víc peněz. Ale to je asi všude. Ještě že bydlíme s našima v baráku, tím se hodně ušetří.

6) Považuješ tento vztah za lepší než předchozí? Pokud ano, tak v čem? Pokus se oba vztahy srovnat (rozdíly, shodné znaky).

Já svého bývalého manžela nemůžu pomlout, měli jsme se rádi, jen jsem za celých šest let, co jsme byli spolu, nepřišla do jiného stavu. Současný vztah je lepší v tom, že máme děti. A pokud bych měla oba muže srovnávat, tak Přemek byl hodně romantický, nosil mi kytky, různá překvapení. Rosťa je víc pragmatický, jsem ráda, když mi dá kytku k svátku. Ale to mne tak netrápí, nejsou to podstatné věci.

7) Takže rozdíl ve vztahu je pouze v dětech?

Řekla bych, že asi ano.

8) Změnila ses nějak ty?

Já jsem starší, a tak snad i rozumnější, ne? (smích)

9) Jak dlouho trval a na čem ztroskotal tvůj původní vztah? Jak se ti zpočátku jevil?

S Přemkem jsem chodila dva roky, pak jsme se vzali. Bylo mi teprve dvacet, bylo to fajn. Neměli jsme žádné starosti, u našich jsme dostali v baráku celé patro. Hodně jsme cestovali, bylo to takové nenápadné, ze začátku jsme ani dítě moc nechtěli, dávali jsme tomu volný průběh. Jenže uběhlo pět let a pořád nic. A to víš, máma i tchyně už měly řeči, pořád jsem slyšela nějaké narážky. Pak jsem už každou menstruaci obřečela, taky jsem byla protivná a mezi námi to začalo být takové napjaté, a pak si Přemek našel svou nynější manželku a odešel ode mě. Po šesti letech.

10) Kdyby si to mohla vrátit zpátky, zachovala by ses jinak?

Jako jestli bych si Přemka znovu vzala? Asi kdybych věděla dopředu, jak to všechno bude, tak asi ne. Ale jinak to bylo dobré manželství.

11) Dal ti předchozí vztah něco? Ovlivnila tě nějak tato zkušenost?

Podívali jsme se do světa, na to teď není čas ani peníze...přemýšlím o druhé části otázky, ale nějak nevím, jak by mne to ovlivnilo...nevím.

12) Co od partnera očekáváš? Co jsi naopak ochotna poskytnout ty?

Očekávám, že spolu budeme vychovávat naše tři kluky, no a já se budu snažit být dobrá máma a manželka.

PŘÍLOHA P XIII: SEZNAM KÓDŮ

- spokojenost
- lepší
- problém
- příčina
- děti
- rozdíl
- změna
- spolu
- povahová vlastnost
- okolnosti